

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Politicko-geografický vývoj v současném Jemenu – cesta
k rozpadlému státu?**

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – východoevropská studia

Bakalářská práce

**Politicko-geografický vývoj v současném Jemenu – cesta
k rozpadlému státu?**

Lenka Prokšová

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2011

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Děkuji

PhDr. Davidu Šancovi, Ph.D. za poskytnutí odborných rad, konzultací a veškerou pomoc při vedení mé bakalářské práce.

Obsah

1. Úvod.....	2
2. Vymezení pojmů	6
2.1 Rozpadlé a rozpadající se státy.....	6
2.2 Rozpadající se státy a terorismus.....	8
2.3 Index rozpadlých států.....	9
3. Jemen – historický přehled a reálie	11
3.1 Sjednocení státu	12
3.2 Vývoj země do roku 2011.....	15
3.3 Ekonomická charakteristika státu.....	19
4. Zahraniční rozvojová pomoc.....	23
4.1 Spolupráce mezi EU a Jemenem	24
4.2 Liga arabských států	25
4.3 Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu.....	26
5. Otázka jemenského režimu	27
5.1 Stranický systém.....	29
6. Jemenská krize	31
6.1 Aktéři jemenské krize	33
6.2 Role jemenského státu – protiteroristické operace	35
6.3 Postoj USA k jemenské krizi	38
6.3.1 Příčiny přítomnosti amerických vojenských jednotek v Jemenu	38
6.3.2 Jemenská větev Al-Káidy a USA.....	39
7. Perspektivy Jemenu.....	41
8. Závěr.....	44
9. Seznam použité literatury.....	47
10. Resumé	56
Příloha I.: Mapa provincií Jemenu	57
Příloha II.: Mapa konfliktů v Jemenu	58
Příloha III.: Strategie jemenské větve Al-Káidy	59

1. Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabývat politicko-geografickým vývojem a současnou situací v Jemenské republice. Jemen patří mezi nejméně rozvinuté země světa. Slabou hospodářskou situací doprovází nestabilita, chaos a násilí. Tento stav je zapříčiněn tím, že centrální vláda ztratila kontrolu nad regiony na severu i jihu svého území. Situaci rovněž zhoršuje přítomnost teroristické organizace Al-Káida. Problematika rozpadajících se států představuje závažné téma současné geopolitiky. Nestabilita takových států totiž umožňuje intenzivní ilegální migraci, terorismus, pašeráctví a obchod s lidmi. Cílem mé práce je zjistit, zda se v případě Jemenské republiky jedná o tzv. rozpadající se či rozpadlý stát. Proto se budu zabývat otázkami, jak se na současném stavu země podílí Al-Káida a zda existují ještě další aktéři, kteří mají podíl na nestabilitě země. Jaká jsou eventuelní východiska z této situace uvedu v závěru své bakalářské práce. V mé studii se budu rovněž věnovat následujícím aspektům:

- historickému vývoji Jemenské republiky
- rozpadu státnosti
- ekonomické situaci Jemenu
- analýze vnitropolitických problémů Jemenu (zde se zaměřím především na to, jakou roli zde hraje teroristická organizace Al-Káida, popř. jaké další elementy a extremistické skupiny Jemen ohrožují)
- charakteristice jemenské krize
- zhodnocení pomoci USA o obnovu bezpečnosti v Jemenu
- budoucí perspektivou Jemenu a anticipaci návrhů konkrétních opatření

V bakalářské práci nejprve definuji metodu kvalitativního výzkumu (případovou studii). Mezi nejvýznamnější metodologické kroky obecného výzkumného rámce případové studie patří definice výzkumného cíle – určení toho, co je předmětem výzkumu, charakteristika a operacionalizace proměnných a výběr konkrétního případu

či více případů. Abychom mohli úspěšně vytvářet a zkoumat klasickou metodou kvalitativního výzkumu (případovou studii) je nezbytné vědět, co znamená termín případ a co případová studie. Tato metoda se vyskytuje ve všech oblastech, které se zabývají vědou o člověku. Aplikace případové studie není použitelná čistě jen pro budování teoretického zázemí stanovených disciplín, praktické využití je možné i mimo teoreticko-vědecký směr.

Existuje velké množství definic případů a případových studií. Podle Petra Druláka je případem „dostatečně ohraničený aspekt historické epizody či dostatečně ohraničená historická epizoda sama o sobě“. Drulák dodává, že v kvalitativní metodologii není nikdo schopen přesně specifikovat to, co znamená „dostatečně ohraničené“. Případ může být rovněž definován jako určitý objekt nebo uzavřený systém, který má jasné hranice a svou specifickou podstatu. Z příkladů vyplývá, že „nejlepší“ definicí případu je situace, kdy daný fenomén nebo epizoda splňuje oba požadavky – ohraničení časové a tematické. Pojem případová studie představuje detailní analýzu daného případu, jež byl zvolen objektem výzkumu. Cílem případové studie je poskytnutí hlubokého porozumění či příčinného vysvětlení případu. Tato studie musí brát v potaz celkový kontext události nebo objektu (politický, sociální, historický), děje či fenoménu a rovněž musí podat komplexní obrázek, kde bude zahrnuto co možná největší množství proměnných (Drulák, 2008: 32-33).

Případová studie je kvalitativní metodou proto, že perfektně splňuje základní cíle kvalitativního výzkumu, jelikož zkoumá současné jevy do jejich hloubky ve skutečném kontextu. A to zvláště v případě, kdy hranice mezi daným jevem a jeho kontextem nejsou zcela jasné (Yin, 2009: 18).

Mezi základní druhy případových studií patří tzv. jedinečná případová studie a instrumentální případová studie. V instrumentální případové studii představuje studium daného případu pouhý nástroj (instrument), který je využit v práci s teorií. Základní princip instrumentálních studií spočívá ve společném konsenzu mezi „teoretickou úsporností a teoretickou bohatostí“. Teorie úsporné nepracují s tak velkým množstvím proměnných, ojedinele nabízejí hluboké vysvětlení daných případů. Je-

jich hlavní předností je použitelnost pro velké množství zkoumaných případů. Naopak, bohaté teorie disponují konkrétním a detailním vysvětlením pro vysoce jedinečné typy případů. Takovéto studie hledají podmínky, za kterých bude docházet ke specifickým jevům, a dále mechanismy, skrz které k nim dochází (teorie úsporné oproti tomu hledají, jaká je četnost výskytu těchto fenoménů).

Jedinečná případová studie očekává od případové studie pouze detailní prozkoumání daného případu. Jedná se o takový typ případu, který je zkoumán jen pro svou vnitřní povahu, pro svou specifičnost. Zájem o tuto studii vychází z epistemologického předpokladu (interpretativní porozumění má stejnou vědeckou hodnotu jako vysvětlení teoretické či příčinné) a dále z ontologického předpokladu (všechny sociální akty nebo sociální subjekty jsou jedinečné). Základní charakteristika takovéto případové studie spočívá v komplexním úsilí o celistvé a hluboké porozumění daným fenoménům bez jakékoliv ambice přispět k hlubším poznatkům o jiných fenoménech (Drulák, 2008: 33-35).

Bakalářskou práci jsem rozdělila na část teoreticko – metodologickou a analytickou. V teoreticko – metodologické části se věnuji rozboru dané problematiky a přehledu dosavadních teoretických poznatků, které se vztahují ke stanovenému případu. Podrobně zde vymezím základní pojmy jako rozpadlý a rozpadající se stát nebo index rozpadlých států. Při vymezování základních termínů v teoretické části své práce se budu věnovat možnosti, zda se pojem rozpadlého nebo rozpadajícího státu dá aplikovat právě na Jemenskou republiku. Porovnáím definice několika autorů, jelikož přesné vymezení pravděpodobně neexistuje.

Ve třetí kapitole této části se věnuji historickému vývoji. Na Arabském poloostrově zaujímá Jemen zvláštní postavení. Mezi ním a ostatními státy existuje řada rozdílů. Jemen např. nedisponuje takovým množstvím nerostného bohatství jako ostatní země v regionu. Oproti jiným arabským státům je zde poměrně rozvinutý demokratický systém, který má tendenci přiblížit se západnímu typu demokracie. Vláda bývalého prezidenta Alího Abdalláha Sáliha byla však často spojována s nedemokratickým způsobem vládnutí, a proto ji v této části práce podrobně rozeberu. Následně se věnuji ekonomické charakteristice současného Jemenu. Zde vymezím pojem chudo-

ba a zároveň popíše rozvojové cíle Organizace spojených národů, které mají omezit extrémní chudobu.

V analytické části věnuji pozornost zahraniční rozvojové pomoci – zde charakterizuji dvě významné arabské organizace (Liga arabských států a Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu) a podrobně rozeberu spolupráci mezi EU a Jemenem. Dále se budu zabývat jemenským režimem a stranickým systémem a v této souvislosti zkoumat, jakým způsobem je v této zemi demokracie uplatňována.

Jemenská krize, které se věnuji v šesté kapitole, bývá spojována s řadou faktorů. Jedním z nich je trvale nízká životní úroveň obyvatel Jemenské republiky, která je srovnatelná spíše s úrovní zemí Subsaharské Afriky než se zeměmi Středního východu. Další z příčin pomalého hospodářského rozvoje, rozsáhlé chudoby a trvalých konfliktů v zemi je nepochybně přítomnost islámské organizace Al-Káida. Jemenská vláda vyvíjí značné úsilí k řešení této problematiky, avšak její snahy jí velmi ztěžuje právě trvalá přítomnost teroristické organizace. Na potlačování aktivit Al-Káidy v Jemenu se podílejí také Spojené státy americké. USA zde sehrávají jednu z ústředních rolí v obnově bezpečnosti a zároveň poskytují finanční pomoc, která představuje pro Jemenskou republiku klíčovou podporu. Jemenské obyvatelstvo však s přítomností amerických vojsk nesouhlasí a je proti jejich dalšímu rozmístování na svém území. V analytické části proto provedu prostřednictvím kvalitativní metody (případové studie) kazuistiku současné situace v Jemenské republice. Budu se zabývat otázkou, jakým způsobem se zde americké vojenské jednotky angažují (v čem spatřuji přínosy a v čem naopak negativa) a jaká je budoucí perspektiva Jemenu.

V závěru práce formuluji dílčí i celkové výsledky a navrhuji konkrétní opatření. Také zde uvádím seznam literatury – nejvíce jsem čerpala z knihy od Enderse Klause a kolektivu autorů, *Yemen in the 1990s: From Unification to Economic Reform*, která obsahuje podrobný historický přehled a zároveň se zabývá ekonomickou situací státu od 90. let 20. století. Dále jsem čerpala z publikace autorky Waisové Šárky,

Slabé státy, selhání, rozpad a obnova státnosti, ve které je podrobně vymezena problematika rozpadu státnosti.

2. Vymezení pojmů

V následující části charakterizují několik pojmů, které jsou v rámci objasnění problematiky v Jemenské republice pro mou studii klíčové.

2. 1 Rozpadlé a rozpadající se státy

Problematika rozpadu státnosti není pouze novodobou záležitostí. Rozpad národního státu přirozeně existoval již v minulosti, avšak až po rozpadu bipolárního světového uspořádání se o těchto pojmech začalo diskutovat více. Hlavním impulsem k debatě o rozpadlých státech se staly především teroristické útoky r. 2001 ve Spojených státech. Po tomto roce následovala řada politických a bezpečnostních opatření různých vlád (např. vojenská intervence do Afgánistánu či Iráku). Za přímé zdroje bezpečnostních a politických hrozeb byly označeny rozpadlé a rozpadající se státy (Waisová, 2007: 7). Události jedné země nepochybně ovlivňují dění nejen uvnitř daného státu, ale i v ostatních zemích, v důsledku růstu světové globalizace. Proto se domnívám, že je nutné vnímat a analyzovat tento druh zhroucených států nejen z hlediska jejich vnitřní situace, ale i z pohledu vnějších vlivů.

Typickým rysem tzv. rozpadlých (failed) a rozpadajících se států (failing states) je jejich vnitřní slabost. V takovýchto státech vykonávají státní instituce činnost pouze na určitém území. Jsou zde patrné vnitřní konflikty, které probíhají mezi vládou a opozičními skupinami. Tyto spory často vyústí v povstání a komplexní rozpad společnosti. Rozpadající se státy postupně přicházejí o svoji legislativní, exekutivní i soudní schopnost. Roste organizovaný zločin, korupce, distribuce drog a zbraní. To může být zapříčiněno tím, že občané mnohem více upřednostňují nestátní instituce a obrací se na ostatní ekonomické struktury (Waisová, 2007: 13).

Problematikou rozpadu státnosti se zabývá řada odborníků. Podle Ivana Davida např. není možné, aby byl rozpadlý stát nástrojem udržování kteréhokoliv uspořádání. David tvrdí, že přestože je neuspořádání dlouhodobě neudržitelné, je stát naopak rozkládán proto, aby se jinému uspořádání napříště zabránilo. V této souvislosti je však rozdíl mezi zeměmi, které představují pomocný nástroj nadstátní politické síly, aby se staly převodníkem hospodářské expanze a státy, které se již rozpadly nebo jsou rozkládány, aby nevzdorovaly vnučování jiných zájmů (David, 2012). Matthew Bukovac tvrdí, že hlavní příčinou rozpadu státnosti vláda, která selže v plnění základních povinností. Bukovac uvádí i řadu dalších důvodů, které ovlivňují selhávání státu, jako např.: přírodní katastrofy (zemětřesení, které zdevastuje zemi – především její infrastrukturu), války a politické boje. K nejzávažnějším však patří neschopnost vlády poskytnout základní životní podmínky pro své občany (Bukovac, 2011: 4-5). Příčinou rozpadu státnosti však nemusí být vždy jen vláda, která neplní základní povinnosti. Server Global policy upozorňuje na to, že zemi často vědomě destabilizují vlády zahraničních států, které podporují povstalecké skupiny (Global policy, 2012).

Lze tedy říci, že v rozpadajících se a rozpadlých státech převládá jeden společný jev, a to problematika bezpečnosti. Právě vnitřní bezpečnost je směrodatná pro správné fungování státu a pro efektivní funkci státních institucí. Rozpad státu (state failure) představuje pokročilý stupeň vnitřní slabosti státu. „Za stav rozpadu či zhroucení je definována ztráta kontroly nad státním územím a ztráta legitimního monopolu na užití násilí, úpadek legitimacy státní moci, neschopnost poskytovat politické statky a neschopnost plnohodnotné interakce s ostatními členy mezinárodního společenství“ (Waisová, 2007: 32). Tento proces je velmi dlouhodobý a neexistuje žádná pevně stanovená hranice, od které bychom stát mohli považovat za rozpadlý.

Waisová rovněž uvádí, že hlavní podíl na posunu slabých států až k úplnému rozpadu mají především nezodpovědní politici. Mezinárodní organizace často vytvářejí značné úsilí k obnovení státnosti. Opačný posun států, tedy od rozpadu k nastolení fungujícího režimu, představuje dlouhou cestu s ne vždy pozitivním výsledkem, jelikož mezinárodní aktéři situaci již několikrát zhoršili (Waisová, 2007: 31).

V případě, že není v kompetenci státu zajistit komplexní bezpečnost (po celém státním celku a pro celou společnost), vydává se cestou rozpadlého státu. Tehdy je však velice obtížné a mnohdy spíše nemožné zajistit kroky k nápravě a nastartovat fungování systému. Klíčovou roli v obnově státnosti však stále sehrávají mezinárodní organizace, které upozorňují, že rozpadlé státy mají nepříznivý dopad nejen na samotné obyvatele, ale i na celý svět.

2.2 Rozpadající se státy a terorismus

Prostředí slabého státu a rozpadající se společnosti je příčinou etablování terorismu, na který má značný vliv globalizace. Řada odpůrců globalizace ji spojuje s politikou USA a americkou kulturou (proto lze současný terorismus mj. chápat jako náboženský terorismus či civilizačně-kulturní). Podle Šárky Waisové je dnes velice obtížné rozeznat, zda se při daném konfliktu jedná o terorismus mezinárodní, národní nebo vnitrostátní, jelikož vnitrostátní terorismus může být podporován ze zahraničí a mít tak mezinárodní dimenzi. Waisová uvádí, že nový mezinárodní terorismus se vyznačuje ochotou k sebeobětování či specifickou organizací vnitřních struktur. Tento nový druh terorismu často využívá sebevražedných útoků, jež mu paradoxně odstraňují další komplikace a přinášejí obrovské výhody:

- odpadá snížení nákladů na přípravu únikových cest
- mizí možnost, že by byl útočník odhalen
- roste přesnost a účinnost útoku
- roste psychologický účinek útoku (to platí jednak pro společnost, ze které útočník pochází – která mobilizuje mučednictví, ale i pro společnost, proti které útočí – ochota k sebeobětování).

V novém druhu terorismu je stále méně využíváno tradičních zbraní (výbušnin a střelných zbraní), zaměřuje se především na zbraně hromadného ničení (biologické a chemické zbraně) a civilní prostředky (např. letadlo). Skupiny nového terorismu lze označit pojmem „terrorholding“ – existuje v nich vrcholná organizace, jež zahr-

nuje další národní skupiny, mezi kterými není pevná struktura ani hierarchie. Veškeré finanční machinace jsou zde založeny na důvěře. Tento vzorec splňuje např. teroristická organizace Al-Káida, která má tři funkční roviny: první rovinou je špička organizace, druhou představují lokální reprezentanti a třetí autonomní pobočky po celém světě (Waisová, 2003:138-140). Frida Ghitis upozorňuje, že vnitropolitických problémů využívají extremistické skupiny, jelikož nestabilita vlády a slabá ekonomická situace představuje ideální podmínky pro etablování těchto extremistů. Ghitis dále uvádí, že rozpad státních struktur může mít negativní dopad i na sousední státy, ve kterých si extremisté často rozšiřují své základny (Ghitis, 2009).

2.3 Index rozpadlých států

Společnou iniciativou nezávislé organizace *Fund for Peace* a časopisu *Foreign Policy* je vytváření tzv. indexu rozpadlých států (Failed States Index). Nevládní organizace *Fund for Peace*, která shromažďuje data jednotlivých zemí, vytváří každoročně seznam, který zkoumá míru stability jednotlivých zemí. Je sestavovaný na základě dvanácti různých kritérií (sociálních, ekonomických a vojensko-politických). *Fund for Peace* doufá, že vlády a nevládní organizace využijí tento žebříček jako politický nástroj ke zlepšení stavu. Kritici však zpochybňují hodnotu a spravedlnost indexu, což vypovídá o jeho neúplném obraze rozpadlých států (Fund For Peace, 2012).

Index rozpadlých států zahrnuje:

- Zvyšování demografického tlaku (přírodní katastrofy, nedostatek vody a potravin, podvýživa, znečištění, populační růst nebo úmrtnost)
- Pohyb uprchlíků a vnitřně vysídlených osob¹ (onemocnění spojené s vysídlováním či počet uprchlíků na jednoho obyvatele)
- Hledání důvodů skupinového rozhořčení (diskriminace, bezpráví, etnické, sektářské a náboženské násilí)

¹ Osoby, které se nacházejí v nepříznivém postavení ve své vlastní zemi. Ochranu před svým pronásledováním však nehledají za hranicemi státu, nýbrž setrvávají v zemi původu, a proto je podle definice Ženevské úmluvy není možné označit za uprchlíky (Ministerstvo vnitra České republiky).

- Hromadný lidský odliv (migrace a „odliv mozků“)
- Nerovnoměrný ekonomický rozvoj (podíl 10 % nejbohatších a nejchudších obyvatel, chudinské čtvrti, přístup ke zlepšení služeb, služby veřejnosti ve městech a na vesnicích)
- Chudoba a hospodářský pokles (vládní deficit, zaměstnanost mladých lidí, parita kupní síly, celková nezaměstnanost, inflace, růst hrubého národního produktu)
- Legitimita státu (korupce, politická participace, volební proces, úroveň demokracie, obchod s drogami, boj o moc, protesty a demonstrace)
- Veřejné služby (zajištění bezpečnosti a přístupu ke vzdělání, kriminalita, gramotnost, hygienická opatření, infrastruktura, kvalita zdravotní péče, přístup k internetu, silniční doprava)
- Lidská práva a právní předpisy (občanské a politické svobody, svoboda tisku, obchodování s lidmi, věznění – političtí vězni, náboženská perzekuce, týrání)
- Bezpečnostní aparát (vnitrostátní konflikty, proliferace ručních zbraní, výtržností, smrtelná zranění z konfliktů, vojenské převraty, aktivity povstaleckých skupin, bombové útoky)
- Frakční boje (přeběhlíci, neplatné volby, politické soupeření)
- Intervence externích aktérů (zahraniční pomoc, přítomnost mírových jednotek, vojenská intervence, sankce)

(Fund For Peace, 2013).

V první desítku tohoto žebříčku, seřazeném od nejkritičtějšího výsledku v kontextu rozpadu státnosti, figuruje např.: Somálsko, Demokratická republika Kongo, Súdán, Jižní Súdán, Haiti, Zimbabwe, Afgánistán a dále Jemen. Podle časopisu *Foreign Policy* představuje Jemenská republika již 8. nejproblematictější zemi ze 177 zkoumaných států (Foreign Policy, 2012).

3. Jemen – historický přehled a realie

Po první světové válce získala severní část Jemenu nezávislost na Osmanské říši. Bylo zde ustanoveno Jemenské království, v jehož čele stanul imám Yahya Muhammad. Jižní část Jemenu, která byla od konce 19. století pod britskou správou, zůstala nadále protektorátem Spojeného království. Proti Britům však sílila opozice a od konce druhé světové války se začala intenzivně projevovat (Dresch, 2000: 27-28). 60. a 70. léta byla charakteristická upevňováním centrální moci vůči autonomním kmenovým uskupením. Roku 1962, kdy nad severní částí země převzaly kontrolu revoluční síly, byla svržena zajdíjovská dynastie (v čele s imámem Yahiou Muhammadem) a vznikla Jemenská arabská republika. Tento nově vzniklý stát začal být vojensky podporován Egyptem Gamála Násira, tamním monarchistům vyjádřilo podporu Jordánsko a Saúdská Arábie. Krátce poté vypukla v Jemenské arabské republice občanská válka mezi republikány a monarchisty, která trvala až do roku 1970. Téhož roku uznala Jemenskou arabskou republiku Saúdská Arábie.

Boje, ve kterých levicově založená Národně osvobozenická fronta v Severním Jemenu doufala, že přinutí Brity opustit jejich území, stále trvaly a dostaly se až do jižní části země. Neustálé gerilové útoky Národně osvobozenické fronty však vedly k tomu, že byly britské vojenské jednotky v roce 1967 donuceny opustit Jemen. Fred Halliday ve své publikaci uvádí čtyři faktory, které měly výrazný vliv na potlačení a úplné stažení Britů z Jemenské arabské republiky. Tyto faktory představuje: koloniální politika (a její proměny), sociálně-hospodářský rozvoj země, růst arabského nacionalismu a revoluce v Severním Jemenu (1962). Halliday uvádí, že přesně tyto události byly důvodem k definitivnímu odchodu Britů z Jemenu.

V roce 1967 zanikla na jihu země Federace jižního Jemenu a 30. září byla vyhlášena Lidově republika Jižní Jemen (od roku 1970 Lidově demokratická republika Jemen), která vznikla po odchodu britských vojsk z Adenu. V roce 1969 se k moci dostalo marxisticky orientované křídlo Národně osvobozenické fronty. V zemi začal fungo-

vat komunistický systém, který připomínal politické systémy komunistických zemí východní Evropy (Halliday, 1990: 8-12).

Nové politické zřízení bylo pro velké množství občanů důvodem k útěku ze země. Tito utečenci uprchli do Severního Jemenu, což přispělo k nepřátelství obou států na dvě další desetiletí (CIA, 2012). Všechny politické strany v Lidově demokratické republice Jemen byly sloučeny do Jemenské socialistické strany. Z ekonomických důvodů začala země navazovat blízké vztahy se Sovětským svazem (dále také s Čínou a se stoupenci radikálního hnutí v Palestině). O sjednocení státu se vedly debaty již od začátku 70. let. Kvůli vyjádření podpory levicově zaměřeným povstalcům v Jemenské arabské republice ze strany Lidově demokratické republiky však ke stmelení obou stran nemohlo dojít a začalo naopak docházet ke stále častějším sporům (Halliday, 1990: 29-32). Po zavraždění severojemenského prezidenta Ahmada Husajna Ghašíma, na jehož smrti měl podle některých zdrojů podíl i nově zvolený prezident Jemenské arabské republiky, byl roku 1978 zvolen hlavou státu a vrchním velitelem ozbrojených sil Alí Abdalláh Sálíh (Kadhim, 2013: 308).

Příčinou dalšího vnitrostátního konfliktu byl nástup Aliho Nasira Muhammada na prezidentský post Lidově demokratické republiky Jemen v roce 1980, po odchodu prezidenta Abdula Allaha Ismaila. Boj vypukl 13. ledna roku 1980, kdy bylo zabit několik představitelů Jemenské socialistické strany. Stoupenci bývalého prezidenta Ismaila se následně střetli s příznivci současného prezidenta Muhammada. Tento konflikt, při němž byl zabit i Abdul Allah Ismail, si vyžádal velký počet obětí (Halliday, 1990: 36-45).

3.1 Sjednocení státu

K pozvolnému zmírňování vzájemných sporů a utužování vztahů mezi vládami obou států docházelo od roku 1988 (v rámci rozpadu komunistického bloku). Jižní Jemen se bez dotací ze Sovětského svazu ocitl ve velice obtížné ekonomické situaci, a proto chtěl celý průběh sjednocení se Severním Jemenem co nejvíce urychlit. Situace

byla však velmi komplikovaná, a to především v nekompatibilitě dvou rozdílných ekonomických systémů. Potíž rovněž představovala existence dvou samostatných armád, které měly být sloučeny do jedné. Stmelení obou stran dále vyžadovalo sloučení dvou velice odlišných právních systémů, kombinující prvky moderního západního státu s islámským náboženským právem šaría² (Enders, 2002: 26).

V květnu obě vlády souhlasily s demilitarizací hranic a s umožněním neomezeného průchodu obyvatel přes hranice prostřednictvím vnitrostátní identifikační karty (Peacebuilding, 2012). V listopadu roku 1989 se představitelé vlády Jemenské arabské republiky (Alí Abdalláh Sálih) a Lidově demokratické republiky Jemen (Alí Sálím Al-Bidh³) dohodli na návrhu společné ústavy, původně vypracované již v roce 1981 (U. S. Department of State, 2004). Celý proces vyústil ve vyhlášení jednotné Jemenské republiky, které proběhlo dne 22. května 1990. Prezidentem nově vzniklého státu se stal Alí Abdalláh Sálih. V roce 1991 byla přijata v referendu, kterého se zúčastnila většina obyvatel, nová ústava a země se vydala na cestu k demokracii. Ta obsahovala zajištění základních politických práv a svobod ženám i mužům, jako např.: právo volit či právo soukromého vlastnictví. Dále také ustanovila islámské právo šaría, jakožto hlavní (ale ne výhradní) pramen práva.

Dalším významným okamžikem utvářejícím moderní jemenské dějiny bylo konání parlamentních voleb dne 27. května r. 1993, kterým vyjádřily podporu Spojené státy americké. Na tajnost voleb dohlížely mezinárodní skupiny, které je výsledně vyhodnotily jako poměrně svobodné a spravedlivé. Sálihova vítězná strana Všelidového kongresu vytvořila koaliční vládu s Jemenskou socialistickou stranou a Islaahem, jehož vůdcem byl šejk Paramount Hashid Abdalláh Bin Husayn Al-Ahmar. Tato vláda však nedokázala využít svůj potenciál.

Začátkem května r. 1994 vyústila její neefektivnost a každodenní politické spory v občanskou válku, jejíž příčinou byly rozpory mezi stranou Všelidového kongresu prezidenta Sáliha a Jemenskou socialistickou stranou viceprezidenta Alí Sálím Al-

² Právo Šaría představuje systém islámských právních norem, které jsou založené na výroci proroka Mohameda. Tyto normy vycházejí z islámských náboženských textů (BBC, 2009).

³ Jemenský politik, bývalý viceprezident a generální tajemník Jemenské socialistické strany (Brehony, 2011: 155).

Bidha. Viceprezident se v srpnu 1993 uchýlil do Adenu a inicioval občanské nepokoje prostřednictvím domorodých rozdílností a stále trvajících rozdílností mezi severem a jihem země (Library of Congress, 2008).

Jižní část země poté iniciovala vzdušné raketové útoky namířené proti městům na severu. Jižané hledali podporu u sousedních států – našli ji především u Saúdské Arábie, která se cítila být sjednoceným Jemenem ohrožena. Postoj Spojených států byl od začátku bojů jasný a neměnný. USA požadovaly návrat k jednotné zemi a opakovaně vyzývaly k příměří. Tyto pokusy ke smíru, např. i prostřednictvím zvláštního vyslance OSN, byly neúspěšné. Vnitrostátní konflikt měl na svědomí uprchnutí více než tisíce jižanů do exilu.

Jižní Jemen vyhlásil dne 24. května 1994 odtržení a vznikla tak Demokratická republika Jemen, která však na mezinárodním poli nebyla uznána. Saúdská Arábie vyhlásila ozbrojený odpor. V říjnu téhož roku zvolil parlament Alího Abdalláha Sáliha prezidentem. Byla vytvořena oficiální hranice Jemenu s Ománem a Saúdskou Arábií. Dále došlo k obnově diplomatických vztahů se všemi sousedními zeměmi, které byly od války v Perském zálivu⁴ velice problematické, v důsledku sympatizování Jemenu s Irákem (U. S. Department of State, 2004).

Pokus Jižního Jemenu o znovuosamostatnění skončil jeho porážkou. Válka byla ukončena dobytím Adenu 7. července 1994, poté odešlo mnoho jihojemenských představitelů do exilu. Prezident Sálih následně zakázal vstup členům Jemenské socialistické strany do ozbrojených složek a po svém znovuzvolení v říjnu téhož roku dosadil na významné posty ve státním aparátu členy Všelidového kongresu, a dále také členy Islaahu, kteří v průběhu války projevovali Sálihovi loajálnost (Library of Congress, 2008).

⁴ V letech 1990-1991 proběhla tzv. Válka v Perském zálivu mezi Irákem a koalicí 28 států. Válka začala útokem iráckých elitních jednotek na Kuvajt a skončila vítězstvím koalice a osvobozením Kuvajtu na konci února roku 1991 (BBC, 2000).

3.2 Vývoj země do roku 2011

Na jemenské krizi má velký podíl bývalý prezident Jemenské republiky Alí Abdalláh Sálíh, který byl často obviňován z porušování lidských práv a z autoritářských tendencí, a proto budu teď charakterizovat vývoj Jemenu za jeho vlády. Podle mého názoru umožňoval Sálíhovo způsob vládnutí, který trval dlouhých 33 let, aby země prorůstala korupce a nesvoboda, a aby v ní docházelo k systematické likvidaci konkurentů, kteří se způsobem prezidentovy vlády nesouhlasili. Za podporu při stoupaní k nejvyšší mocenské pozici byl Sálíh vděčný jemenské armádě, která měla v té době velký vliv. Po dobu své vlády si stihl vybudovat okruh věrných spolupracovníků, které za jejich spolehlivost dosadil na nejvýznamnější posty (Kadhim, 2013: 308).

V roce 1990, kdy proběhlo sjednocení Jemenské republiky, stanul v čele nově vzniklého státu Alí Abdalláh Sálíh a Alí Sálím Al-Bidh získal funkci viceprezidenta. V souvislosti s nepříznivou ekonomickou situací v zemi začalo docházet k masivní migraci obyvatelstva. Pro značnou část obyvatel Jemenu se stala přechodným domovem Saúdská Arábie. V té době zde migranti tvořili 17 % pracovní síly a Jemenu přinášely cenné remittance. Po invazi iráckého prezidenta Saddáma Husajna do Kuvajtu přibyl však nově vzniklému státu ke značným vnitřním potížím další problém, který představoval vyhoštění téměř tři čtvrtě milionů lidí ze Saúdské Arábie. Tato nedobrovolná reemigrace proběhla poté, kdy začal Jemen na mezinárodním poli podporovat Irák, což v době invaze do Kuvajtu a následné operace Pouštní bouře bylo podle mého názoru přinejmenším politicky neprozíravé a znamenalo to velkou ránu pro jemenskou ekonomiku. Do Jemenské republiky tak začaly proudit stovky lidí bez práce, což vedlo k vysoké nezaměstnanosti, inflaci a hospodářské krizi. Stav ekonomiky se normalizoval až v polovině 90. let, kdy byly se Saúdskou Arábií podepsány smírčí dohody (Enders, 2002: 3-4).

Na přelomu 20. a 21. století začalo docházet k pravidelným konfliktům mezi jemenskou vládou a povstaleckými skupinami. Násilí v Jemenu mělo kvůli rozdělení obyvatel na sunnitské a šiitské muslimy především náboženský motiv. Jemenci, kteří vyznávají islámské právo šaría, se často názorově rozcházejí v jeho pojetí. V této souvislosti často dochází k rozdílným názorům při řešení některých otázek (Potměšil, 2008). V Jemenu mají majoritní postavení příslušníci kmene Houthi, kterou tvoří šiitští muslimové. Tato nesourodá koalice sdružuje několik místních kmenů. Další povstaleckou skupinou jsou šiitští fundamentalisté kmene Zaydi Shi'a. Obě povstalecké skupiny tvrdí, že jsou přímými potomky Fatimy, dcery proroka Mohameda. Rebelové kmene Houthi a Zaydi Shi'a žijí na severu země v jemenské provincii Sa'ada⁵, která hraničí se Saúdskou Arábií. Odhaduje se, že z dvaceti milionů jemenských obyvatel tvoří zhruba 45 % populace členové Zaydi Shi'a (Middle East Issues). V Jemenu se v posledních letech rozšiřuje rovněž sunnitská forma islámu. Sunnitští muslimové se sdružují např. ve skupině Salafí. Příslušníci Salafí jsou si názorově blízcí se šiitským kmenem Zaydi Shi'a, spojuje je především vyznávání stejných hodnot a principů (U. S. Department of State, 2004).

Spor mezi povstalcí Houthi a jemenskou vládou má jednak náboženskou, ale také separatistickou dimenzi. Skupina Houthi od jemenské vlády požaduje, aby jejich region získal autonomii a dále větší přísun financí do jejich oblasti, která stojí na okraji zájmu jemenského režimu. Houthi tvrdí, že jejich boj představuje válku proti vládě, kterou podporuje sunnitský režim Saúdské Arábie. Saúdská a jemenská vláda naopak obviňuje povstalce kmene Houthi, že přijímají pomoc z Íránu. Obávají se, že se konflikt rozšíří, jelikož šiitští muslimové kmene Zaydi Shi'a žijí v sousední Saúdské Arábii a Ománu. Skupina Houthi tvrdí, že oficiální důvod k jejich boji představuje náboženský a společenský útlak ze strany vlády (Kužvart, 2010: 5).

V roce 2003 se uskutečnily parlamentní volby, které vyhrála Sálihova strana Všeli-dového kongresu. Strana získala téměř 75 % parlamentních křesel, takže dál zůstala

⁵ Provincie na severozápadě země, která sousedí s provinciemi: Al-Jawf, Hajjah a Amran (Frist, Harnisch, Zimmerman, 2010).

jedinou vládnoucí stranou. Druhou nejúspěšnější stranou se stal Islaah, následován Jemenskou socialistickou stranou (Kadhim, 2013: 307-308). Následující léta byla charakteristická násilnými demonstracemi proti prezidentu Alímu Abdalláhovi Sálihovi. Kvůli policejní operaci, která měla za cíl zatknout vůdce kmene Zaydi Shi'a Husajna Badru 'd-Dína al-Húthího, započal v roce 2004 ozbrojený konflikt šíitů s jemenskou vládou. Tento boj, v kterém byl náboženský vůdce zabit, probíhá v podstatě dodnes. Konflikt si vyžádal několik tisíc mrtvých (Kužvart, 2010: 5).

V tomto sporu rebelové tvrdili, že jemenská vláda není legitimní a prezident je spojencem Američanů a Židů. Sálih toto tvrzení zpochybnil a uvedl, že Houthi se snaží přesvědčit občany o tom, že stát je tím, kdo vyvolává boje proti skupině Zaydi Shi'a. Tento boj, ve kterém byl náboženský vůdce zabit, probíhá v podstatě dodnes (Middle East Issues).

Sálih však uměl velice dobře vyvažovat jednotlivá uskupení, která by mohla ohrozit jeho pozici (např. levici proti islamistům) a tak tyto protesty nezabránilo tomu, aby byl v roce 2006 po druhé zvolen prezidentem na dalších sedm let. Pro jeho zvolení hlasovalo 77 % občanů (Kadhim, 2013: 307). Jeho kontroverzní způsob vlády lze podle mého názoru takto charakterizovat: „I když masy čas od času revoltují, jejich revolty jsou vždy potlačeny. Boj mezi masami a vůdci vždy vyhrávají vůdci, pokud zůstávají jednotní“ (Michels, 2006: 69).

V roce 2007 zprostředkoval prezident mírový plán, který však ani jedna strana nechtěla přijmout, a tak tento vnitrostátní konflikt pokračoval. Na podzim roku 2009 propuklo bombardování regionu Houthi letectvem Saúdské Arábie, která stála na straně jemenské vlády. V listopadu napadla skupina Houthi pohraniční stráž Saúdské Arábie a boj se rozšířil i do hornaté části saúdské oblasti Jabal al-Dukhan. Reakcí Saúdské Arábie byly odvetné útoky saúdských bezpečnostních složek na jemenské území (Kužvart, 2010: 5). Konflikt stále trval a počáteční křivdy nebyly vyřešeny. Prezident Sálih ještě zhoršil situaci tím, když odmítl obnovit poničené obydlí povstalců kmene Houthi (Middle East Issues).

Trvalo několik let, než byly obě strany ochotny uzavřít smír. Příměří bylo ujednané v roce 2010, od následujícího roku se však začala objevovat značná antipatie obyvatel směrem k prezidentovi Sálihovi a hrozila přerůst v občanskou válku. Občané vyjadřovali obavy spojené s úpadkem státu. Inspirováni demonstracemi v Egyptě a Tunisku, veřejně projevovali nesouhlas s jeho vládnutím. Častými tématy občanských stížností se staly vysoká nezaměstnanost, korupce a rapidně klesající ekonomika. Tyto protesty nakonec vyústily v násilné demonstrace.

Sálih, na kterého byl po celou dobu vyvíjen tlak, aby ze své funkce odstoupil, však stále odmítal podepsat rezignaci. Pouliční boje sílily a konfrontace hrozila přerůst v občanskou válku. Občané však nebyli jediní, kdo byl rozhořčen způsobem vládnutí prezidenta. Bezpráví a překračování principů mezinárodního práva znepokojovalo i mezinárodní společenství OSN (CIA, 2012).

V říjnu roku 2011 vyzvala Rada bezpečnosti OSN⁶ k ukončení násilí. Na základě iniciativy OSN a Rady pro spolupráci arabských států v Zálivu bylo dosaženo tzv. Dohody o předání moci prezidenta Sáliha (dne 23. listopadu 2011). Tímto krokem splnilo mezinárodní společenství očekávání většiny jemenských obyvatel. Dohoda zahrnovala jednak odstoupení Sáliha, předání moci Abdo Rabbo Mansourovi Hádímu, ustanovení přechodné vlády a konání předčasných prezidentských voleb. Volby byly stanovené na 21. února 2012 a měly jednoho kandidáta – dosavadního viceprezidenta Al-Hadího. Dohoda rovněž anticipovala celospolečenský dialog o ústavní změně z centralizovaného prezidentského politického systému na parlamentní a federální a dále reformu struktury ozbrojených složek. Pro nového vůdce jemenského státu hlasovalo v předčasných prezidentských volbách 99,8% voličů při celkové účasti 60%. Veškeré Sálihovo pravomoci byly předány novému vůdci Al-Hadimu, který dne 25. února 2012 složil přísahu před jemenským parlamentem. Zvolen byl na dvouleté období (Business Info, 2012c).

⁶ Odpovědnost tohoto orgánu OSN spočívá zejména v zajištění světového míru a mezinárodní bezpečnosti. Rezoluce Rady OSN jsou závazné pro všechny členské státy (United Nations).

Al-Hadi, bývalý armádní generál, čelí od doby svého zvolení prezidentem Jemenské republiky řadě problémů. Jestliže se mu podaří stabilizovat bezpečnostní situaci a zahájit politickou transformaci v zemi, mohl by vzniknout prostor k mnoha novým rozvojovým projektům (ropný sektor, vodohospodářství, zemědělství, oblast sociální politiky a vzdělávání). V této souvislosti je pravděpodobné, že se budou na trhu jako první etablovat ty země, které financují rozvojovou pomoc – Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty nebo USA (Ministerstvo zahraničních věcí).

V současné době má Al-Hadi, na rozdíl od předchozího vůdce Sáliha, jak místní tak mezinárodní podporu a pro většinu obyvatel představuje naději a optimismus. I přes to, že se Al-Hadi stal poměrně uznávaným vůdcem, nesouhlasí s jeho zvolením dvě opoziční skupiny – separatistické jižní hnutí a povstalci skupiny Houthi.

Je otázkou, zda konec vlády prezidenta Sáliha, který byl úzce spjat s porušováním lidských práv v zemi, přinese státu kýžený start do nového období, a zda Al-Hadi dokáže zahájit hospodářskou modernizaci země.

3.3 Ekonomická charakteristika státu

Jak jsem již zmínila, sociální problémy Jemenské republiky představuje především extrémní chudoba, nezaměstnanost a negramotnost. Tyto problémy doprovází rovněž vysoký přírůstek obyvatelstva, který se během posledních třech desetiletí značně navýšil. Situace je kritická zejména proto, že populační růst je naprosto neslučitelný s dostupnými zdroji. Zemi sužuje nedostatek vody, který představuje limitující faktor pro hospodářský růst a sociální rozvoj (Ministerstvo zahraničních věcí).

Při hledání možných příčin chudoby v Jemenské republice, je nutné nejprve charakterizovat samotný pojem chudoba. Tento termín lze definovat jako neschopnost dosáhnout minimálních životních standardů. Charakteristika a přesné měření toho, co představuje životní standard je poměrně obtížné, jelikož se jedná o problematiku s mnoha odlišnými ukazateli a kritérii. Při výpočtech současných životních standar-

dů pracovala např. Světová banka (SB) se dvěma hlavními pojmy – s příjmy a výdaji konkrétních domácností (z čehož vychází relativně přesná čísla). Problematiku chudoby a s ní spojeným životním standardem však nelze měřit pouze na základě příjmů a výdajů. Toho si byla vědoma i Světová banka, takže do své metodiky zahrnula ještě další indikátory, kterými jsou zdraví, dětská úmrtnost do pěti let života, střední délka života, přístup k veřejným statkům (jako např. k pitné vodě), gramotnost, náchylnost k rizikům a zranitelnost. Ve strategii boji proti chudobě tato instituce zdůrazňuje multidimenzionální charakter chudoby, od kterého se odvíjí přijatelná měření, z nichž za použití nejrůznějších technik získává relevantní data (Linder; Strnad, 2006: 122).

Lze říci, že chudoba určuje sociální status člověka, který trpí hmotným nedostatkem. Aby bylo jasné, v jaké sociální nouzi se daný člověk momentálně nachází, vymezila Světová banka dvě tzv. hranice chudoby, které představuje hranice absolutní chudoby a hranice extrémní chudoby. V tzv. absolutní chudobě žijí lidé, kteří musí vyžít s dvěma dolary na den. Do extrémní chudoby jsou řazeni jedinci, jež žijí za pouhý jeden dolar na den. Světová banka, která je nejdůležitějším aktérem v boji proti chudobě, rozeznává rovněž termín relativní chudoba, která se projevuje subjektivním „pocitem chudoby“ každého z nás. Např. kdo je v Keni považován za bohatého, bude v USA považován za chudého a naopak (Linder; Strnad, 2006: 120–122). Z posledních údajů intstitutu Fund for Peace vyplývá, že v současné době žije v absolutní chudobě, za méně než 2 dolary na den, více než 40 % Jemenců (Fund for Peace, 2012a).

Počet chudých lidí, který se celosvětově nesnižoval, vedl Organizaci spojených národů k vyhlášení Rozvojových cílů tisíciletí. Naplnění těchto cílů do roku 2015 by mělo omezit extrémní chudobu o polovinu. Mezi zeměmi, které si tyto úkoly stanovily, panuje obecný konsenzus, jak rozvoje dosáhnout. Osm rozvojových priorit OSN představuje:

- 1) Odstranění extrémní chudoby a hladu
- 2) Dosažení základního vzdělání pro všechny

- 3) Rovnost pohlaví a posílení postavení žen ve společnosti
 - 4) Omezení dětské úmrtnosti
 - 5) Zlepšení zdraví matek
 - 6) Boj proti HIV/AIDS, malárií a jiným nemocem
 - 7) Zajištění trvalé udržitelnosti životního prostředí
 - 8) Vytvoření globálního partnerství pro rozvoj
- (Informační centrum OSN v Praze).

Aby došlo k naplnění těchto cílů, měly by bohaté státy vyvíjet intenzivnější spolupráci s méně vyspělými oblastmi a na rozvojovou spolupráci věnovat 0,7 % hrubého národního produktu (HNP) (Linder, Strnad, 2006: 133).

V Jemenské republice došlo k hospodářskému poklesu v roce 2011 (za vlády Alího Abdalláha Sáliha), kdy Jemen zaznamenal negativní růst ve výši 20 %. Ve srovnání s rokem 2010 (+ 6,2 %) to byl značný propad. Důvodem k tomuto ekonomickému poklesu byl především výpadek v těžbě ropy, jelikož v průběhu arabského jara⁷ opustila Jemen řada těžebních společností. V roce 2011 se průměrná těžba ropy za den pohybovala na úrovni 198 tisíc barelů denně, v předchozím roce to bylo 280 tisíc barelů za den.

Zahraniční dluh země zůstal poměrně stabilní a ke konci roku 2011 činil 6,314 miliard dolarů. V rámci udržení stabilního měnového kurzu však poklesly devizové rezervy na 4,351 miliard dolarů. Průměrná míra inflace za rok 2011 se pohybovala na úrovni 19,5 %, což představovalo oproti roku 2010 nárůst o 75 %. Vzrostla rovněž míra nezaměstnanosti na 48 %, v porovnání s rokem 2010 byl zaznamenán nárůst o 34 %. Ve skutečnosti však mohla být nezaměstnanost ještě vyšší (odhadoval se přesah 50 %). Hospodářský růst negativně ovlivnily problémy v zemědělství, kde nebyl dostatek vody pro zavlažování. Od roku 2012 však dochází k postupné obnově země (Ministerstvo zahraničních věcí).

⁷ Tzv. arabské jaro lze charakterizovat jako vlnu protestů, nepokojů a revolucí, které probíhají na území arabských států. Nepokoje mají většinou protivládní charakter a apelují na kolektivní zakročení proti vládnoucím režimům (Manfreda, 2011).

Docházející zásoby ropy představují v současné době jeden z nejdůležitějších problémů. Celkové vyčerpání ropy, která je pro Jemen hlavní exportní položkou, je nevyhnutelné, jelikož se její zásoby během posledních tří let zredukovaly o více než padesát procent (Foreign Policy Research Institute, 2012). Příčinou prudkého poklesu výnosů z ropy jsou mj. časté exploze ropovodů. Při nedávném konfliktu byl vyhozen do povětří hlavní exportní ropovod, který přepravoval až sto tisíc barelů denně. Bombardování ropovodů znamená pro ekonomiku Jemenu velkou finanční ztrátu, jelikož export ropy tvoří více než polovinu (60 – 70 %) rozpočtových příjmů Jemenu (Al Arabiya, 2013b).

Komplikovaná ekonomická situace v Jemenu výrazně ohrožuje život Jemenců a přispívá k chronickým onemocněním. Trvalý nedostatečný příjem potravin – podvýživa – se týká z velké části malých dětí. V současné době trpí v Jemenu více než polovina dětí (60 %) mladších pěti let chronickou podvýživou (United Nations Development Programme). Podle údajů institutu Foreign Policy je zhruba 34 % obyvatel nezaměstnaných, 50 % negramotných a přes 70 % žije ve venkovských kmenových oblastech. Podíl začlenění žen do ekonomické a sociální sféry je stále na minimální úrovni. Tři čtvrtiny obyvatel Jemenu tvoří lidé pod třicet let, z čehož je 46 % pod hranicí patnácti let. Je pravděpodobné, že se bude procentuální zastoupení této věkové skupiny nadále zvyšovat. Současná jemenská populace je tedy tvořena převážně z mladých lidí, kteří jsou většinou chudí a méně schopní řešit své základní ekonomické potřeby.

Vezmeme-li v úvahu současný stav jemenské ekonomiky, je populační boom velice znepokojujícím faktorem. V Jemenské republice je rovněž jedna z nejvyšších porodností na světě. Populace ročně vzroste o 3,4 % a podle odhadů se v roce 2035 zdvojnásobí o 24 milionů lidí (Foreign Policy Research Institute, 2012).

V posledních dvou letech je však patrné mírné zlepšení ekonomické situace (zejména ve stavebním sektoru), což je do velké míry dáno odchodem prezidenta Alího Abdalláha Sáliha. Ekonomický růst v roce 2013 je odhadován na 4 % (Al Arabiya,

2013b). Ve srovnání se stavem jemenské ekonomiky v roce 2011 se zdá, že nový prezident Al-Hadi si je vědom potřeby zlepšení hospodářských záležitostí a zavedl opatření, která vedou ke zlepšení jemenské ekonomiky. Ukázka tohoto hospodářského oživení může být příkladem i pro ostatní arabské státy, které se potýkají s nestabilní ekonomikou.

4. Zahraniční rozvojová pomoc

Z celkové ekonomické a sociální situace a z nízkého stupně lidského rozvoje v Jemenu vyplývá potřebnost zahraniční rozvojové pomoci. Finanční prostředky slouží jemenskému národu jako nezbytná stabilizace a transformace, které rovněž přispívají k vytváření nových pracovních míst. Celkový objem zahraniční rozvojové pomoci činí v současné době 2 % jemenského hrubého domácího produktu (HDP). V květnu roku 2012 proběhly v Rijádu konference států, které se podílí na rozvojové pomoci Jemenské republiky (International Monetary Fund, 2012). Tyto mezinárodní konference, kterých se účastnila i Česká republika, jakožto člen sdružení „Přátelé Jemenu“, byly velice úspěšné – na obnovu a podporu Jemenu se podařilo nashromáždit finanční závazky ve výši 6,4 miliard dolarů. Největším donorem byla v rámci zahraniční pomoci Saúdská Arábie, jejíž finanční podpora činila okolo 3,25 miliard dolarů. Další státy, podílející se na obnově země jsou např.: USA (846,1 milionů dolarů), Spojené arabské emiráty (650 milionů dolarů), Velká Británie (311,3 milionů dolarů) a Německo (157,7 milionů dolarů) (Ministerstvo zahraničních věcí). V letech 2005 – 2010 patřila Jemenská republika mezi osm prioritních států české zahraniční rozvojové spolupráce. Rozvojová pomoc se týkala především dvou sektorů – energetiky a vodohospodářství, na které bylo z Česka vydáváno přibližně 1,5 miliard dolarů ročně. V rámci exportní strategie České republiky se do Jemenu nejvíce dovážejí automobily nebo léky. Je pravděpodobné, že větší zájem ze strany českých podnikatelů o obchodování s Jemenem nastane až po stabilizaci bezpečnostní a politické situace v zemi (Business Info, 2012b).

V nedávné době zařadila Organizace spojených národů Jemenskou republiku do své humanitární výzvy. OSN odhaduje, že pro rok 2013 bude výše humanitární potřeby Jemenu činit až 716 milionů dolarů (v roce 2012 to bylo 586 milionů dolarů). Z hlediska množství příjemců humanitární pomoci představuje tato pomoc jednu z největších finančních operací OSN (vedle podpory Afgánistánu), jelikož je v Jemenské republice poskytována až osmi milionům osob. Humanitární pomoc Jemenu poskytuje i Česká republika, jejíž celková výše podpory za léta 2011 a 2012 byla 6,5 milionů korun a i v letošním roce je připravena na podobnou finanční pomoc (Ministerstvo zahraničních věcí).

4.1 Spolupráce mezi EU a Jemenem

Vztahy mezi Jemenskou republikou a Evropskou unií jsou založeny na dohodě o spolupráci, která byla podepsaná roku 1997. Tato dohoda zahrnuje ekonomickou spolupráci, ochranu životního prostředí, komunikaci a nakládání s přírodními zdroji. Posílení vztahů a zahájení politické diskuze proběhlo v roce 2004, kdy Evropská komise otevřela své zastoupení v jemenském hlavním městě San'á.

Evropská komise financovala od roku 1978 zhruba 115 projektů v Jemenu za více než 220 milionů EUR. Generální ředitelství pro humanitární pomoc a civilní ochranu Evropské komise (ECHO) poskytlo od roku 2000 na zlepšení životních podmínek ve venkovských oblastech již 9,7 milionů EUR (D'Angelo; Hakala, 2011). Na rok 2012 Evropská komise zdvojnásobila svoji poskytovanou výši humanitární výpomoci z 20 milionů EUR na 40 milionů EUR. Převážná část těchto finančních prostředků je určena dětem, které trpí akutní podvýživou nebo obětím konfliktů. Zbývající finance pak představují pomoc pro vnitřně vysídlené osoby nebo uprchlíky z Afrického rohu. Nepatrná část financí se používá k bezpečnosti a koordinaci humanitárních aktérů. Na humanitární pomoci Jemenu se podílí rovněž členské státy Evropské unie, které poskytly za rok 2012 finanční podporu ve výši 53 milionů EUR (European Commission, 2013).

Hlavní cíle rozvojové pomoci Jemenu jsou blíže vymezeny ve strategickém dokumentu EU na léta 2007 – 2013. Tento dokument obsahuje:

„a) Strategický cíl 1: řádná správa věcí veřejných

1. Podpora procesu demokratizace upevnováním jemenských demokratických institucí;
2. Prosazování lidských práv a podpora občanské společnosti
3. Podpora jemenských vládních reforem v oblasti soudnictví, civilní správy a decentralizace.

b) Strategický cíl 2: boj proti chudobě

1. Umožnit rozvoj soukromého sektoru prostřednictvím podpory udržitelného rozvoje v odvětví zemědělství a rybolovu a reforem zaměřených na zlepšení právního rámce pro investice, podnikání a obchod.
2. Rozvoj lidského potenciálu prostřednictvím podpory politik reprodukčního zdraví a lepšího zajišťování základních služeb“ (D'Angelo; Hakala, 2011).

4.2 Liga arabských států

Vedle členství v OSN je Jemenská republika členem dalších významných organizací, které sehrávají jednu z klíčových rolí při obnově ekonomiky země. Jednou z nich je Liga arabských států. Tato mezivládní regionální organizace se zasazuje o zlepšení ekonomických a politických záležitostí arabských států. Záměrem Ligy arabských států, jež sdružuje státy severovýchodní Afriky a jihovýchodní Asie, je rovněž upevňovat vzájemné vztahy mezi členskými zeměmi. Liga arabských států (Arabská liga) vznikla 22. března roku 1945 v Káhiře, kdy šest arabských zemí (Egypt, Irák, Jordánsko, Libanon, Saúdská Arábie a Sýrie) podepsalo tzv. Pakt Ligy arabských států. Postupem času se celkový počet jejích členů navýšil o dalších 16 států (Jemen vstoupil do Arabské ligy roku 1945). Vzhledem k nedávným vládním represím vůči protestnímu hnutí přestala být členem Ligy arabských států Sýrie (v důsledku uznání syrské opozice). V současné době má tato organizace 21 členů, kterými jsou: Alžír-

sko, Bahrajn, Džibutsko, Egypt, Irák, Jemen, Jordánsko, Libanon, Libye, Katar, Komory, Kuvajt, Maroko, Mauritanie, Omán, Palestinský stát, Saúdská Arábie, Somálsko, Spojené arabské emiráty, Súdán, Tunisko. Liga arabských států usiluje zejména o:

- posilování vzájemných vztahů mezi členskými zeměmi
- koordinaci spolupráce v oblasti politiky, ekonomiky a kultury
- zajišťování kolektivní bezpečnosti a suverenity
- zlepšení veřejného mínění o arabských zemích a muslimských národech

Arabská liga rovněž vyjadřuje svoji podporu boji za ochranu práv žen, která zahrnuje rovné příležitosti mužů a žen ve všech sférách ekonomického a sociálního rozvoje (rovný přístup do veřejného života, péče o dítě atd.) (Arab League, 2012).

S pomocí Organizace islámské spolupráce⁸ vyvíjí Liga arabských států velké úsilí ke zlepšení celkové situace v Jemenu. Na nedávné konferenci vyzvala Arabská liga Organizaci spojených národů (OSN) k tomu, aby věnovala větší pozornost jedné z nejchudších zemí světa a podílela se na řešení její současné humanitární krize a obnovení její stability. Liga arabských států rovněž urguje své členské země, aby společně pracovali na urychlení uvolnění finančních prostředků Jemenu (Yemen Post, 2012).

4.3 Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu

Z iniciativy Saúdské Arábie vznikla dne 25. května 1981 v Rijádu Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu, známá také jako Rada pro spolupráci zemí v oblasti Perského zálivu nebo Rada Zálivu. Rada Zálivu je regionální ekonomicko – politická organizace. Byla založena Saúdskou Arábií, Kuvajtem, Bahrajnem, Katar, Ománem a Spojenými arabskými emiráty, které jsou dodnes jejími členskými státy.

⁸ Organizace islámské spolupráce je mezivládní organizace, jejímž cílem je ochrana zájmů muslimského národa a zajištění jejich rozvoje. V současné době zahrnuje 57 členů. Jemen je členem od roku 1969 (Organisation of Islamic Cooperation, 2010-2011).

Hlavní cíle Rady pro spolupráci v Zálivu, které jsou blíže vymezeny v zakládajícím dokumentu, představují:

- koordinace a integrace členských států
- vzájemné upevňování vztahů
- ekonomická spolupráce a rozvoj
- vzdělávání a kultura
- snaha o sjednocení arabských zemí

Členské země spojují jednak stanovené cíle, ale především jednotlivé státní zřízení (monarchie), náboženství (islám) a kultura.

Funkci nejvyššího orgánu Rady zálivu plní Nejvyšší rada, pod kterou spadá Poradní komise a Komise pro řešení sporů. Druhým nejdůležitějším orgánem je Rada ministrů. Dalším orgánem organizace je Generální sekretariát, v jehož čele stojí Generální tajemník (Gulf Cooperation Council).

O vstup do Rady pro spolupráci arabských států v Zálivu usiluje Jemenská republika již od roku 1995. V rámci členství v této organizaci doufá v pomoc při obnově ekonomické stability. Na poli mezinárodních vztahů vidí Jemen Radu Zálivu jako významného hráče – členské státy představují 45 % světových zásob ropy.

Jemen opakovaně vyzval Radu Zálivu a její členy, aby je prostřednictvím přijetí pomohly vyvést z tíživé finanční situace. Připojení by mohlo nastat roku 2016. Rada států s jejich přijetím však nesouhlasí, a to především kvůli jejich chudobě a jinému státnímu zřízení (Reinl, 2010).

5. Otázka jemenského režimu

Podle jemenské ústavy je pramenem veškeré legislativy islámské právo šaría. V Jemenu jsou zakázány politické strany, které by odporovaly zásadám islámu, po-

rušovaly jemenské závazky na mezinárodní úrovni, nebo které by byly zaměřeny proti revoluci v Jemenu. Po přechodném transformačním období, které se v Jemenu poslední dva roky odehrávalo, by se měly počátkem roku 2014 uskutečnit demokratické parlamentní a prezidentské volby. V roce 1999 byla v Jemenské republice zavedena přímá volba prezidenta. Prezident je v Jemenu volen na dobu sedmi let, na funkční období maximálně dvou let. Kompetence jemenského prezidenta zahrnují např.: jmenování vlády, viceprezidenta, členů národní bezpečnostní rady a státního poradního sboru. Prezident republiky rovněž dodatečně schvaluje zákony, které parlament projednal (Business Info, 2012c).

Navzdory vyšší úrovni vzdělání žen, které se chtějí angažovat v politice, jejich zastoupení v jemenské vládě stále klesá. V roce 2008 navrhl prezident Sáliih 15 % začlenění žen do parlamentu, avšak opoziční strana Islaah tento návrh zamítla (Freedom House). Volby do jemenského parlamentu se konají na základě všeobecného hlasovacího práva. Parlament Jemenské republiky je dvoukomorový. Dolní komora (Rada zástupců) má 301 poslanců, přičemž horní komora (Poradní rada) 111 členů. Volební systém do dolní komory je většinový. Majoritní stranou v této komoře je od roku 1997 Všelidový kongres, který má zákonodárnou pravomoc (Freedom House). Za dob vlády prezidenta Sáliiha měla strana Všelidového kongresu v parlamentu dvoutřetinovou většinu (Business Info, 2012c). Po zjištění dosavadních teoretických poznatků se jemenský režim zdá vysoce demokratický. K uskutečňování shrnutých zákonů však v praxi ne vždy dochází. Přestože mezinárodní pozorovatelé označily volby za vlády Sáliiha jako poměrně spravedlivé a svobodné, nevládní organizace jim často vyčítaly, že se soustředí pouze na velká města, a proto nemohou být zcela objektivní. Organizace upozorňovaly, že těmto misím unikají volební podvody a machinace, jelikož většina populace žije na venkově a v malých městech. Ovlivňování voličů zaznamenal např. Mezinárodní institut pro demokracii a volební podporu (IDEA)⁹ ještě v den voleb, přestože volební kampaň má skončit 24 hodin před otevřením volebních místností. Institut zjistil, že se do voleb mohli zaregistrovat vo-

⁹ IDEA je švédská mezivládní organizace, která se zaměřuje na rozvoj demokracie po celém světě. Jejím cílem je především uskutečňování demokratických principů a reforem (IDEA, 2013).

liči, kteří neměli v obvodě trvalé bydliště nebo nepřekročili ústavou stanovenou dolní věkovou hranici (Dresch, 2000: 208).

V Jemenské republice funguje poloprezidentský režim. Na rozdíl od parlamentního režimu má zde hlava státu více pravomocí a je volena přímo lidem. Zavedení přímé volby prezidenta obecně posiluje výkonnou moc, čímž však může dojít k soupeření mezi prezidentem a předsedou vlády. V poloprezidentském režimu je prezidentu umožněno využití mnoha výsad, které jsou stanovené v ústavě. Hlava státu může být členem nějaké politické strany, avšak měla by být objektivně neutrální – neměla by se zastávat a patřit ani k opozici, ani k většině (Novák, 1997: 211-216).

Po zhodnocení rozdílů mezi demokratickými a nedemokratickými režimy se domnívám, že jemenský režim za vlády prezidenta Sáliha kombinoval oba prvky státního uspořádání. Sálih sice na jedné straně vyzdvihoval islámské hodnoty a požadoval větší propojenost islámských zemí, ale na straně druhé vyzýval k modernizaci země a většímu přiblížení k západním typům demokracie.

5.1 Stranický systém

Jemenský politický systém je vystavěn na širokém spektru politických stran, které se tradičně účastní voleb a zasedají v parlamentu. Z tohoto vícestranického formátu jsou patrné značné ideologické rozdíly. Italský politolog Giovanni Sartori upozorňuje, že stranický systém určují jen některé strany a především ty, které jsou schopny se s jinými politickými stranami podílet na vládní koalici. Sartori uvádí, že typologie stran představuje takové uspořádání politické strany, které je založené na více než jednom kritériu. Dále tvrdí, že kritérium počtu poskytuje rozdělení politických stran do sedmi následujících tříd:

- třída jedné politické strany
- třída hegemonní politické strany
- třída predominantní politické strany

- třída dvou politických stran
- třída omezeného pluralismu
- třída extrémního pluralismu
- třída automatizovaná

(Sartori, 2005: 130).

Tato typologie stranických systémů je dodnes považována za základ, ze kterého je nutné při studiu pravidel stranických systémů vycházet. Pokud jde o stranický systém v Jemenské republice, hovoříme o třídě predominantní politické strany, jelikož zde dlouhodobě vládne právě jedna strana (Všelidový kongres), která má parlamentní většinu. Ostatní politické strany fungují svobodně – účastní se voleb a mohou se stát i konkurencí pro současnou vládnoucí stranu (Sartori, 2005: 202-203). V Jemenské republice identifikujeme celkem 22 politických stran. Hlavní z nich, které mají zastoupení v parlamentu, představují:

- Všelidový kongres
- Islaah
- Jemenská socialistická strana
- Socialistická arabská baasistická stran
- Nasseritská lidová unionistická strana

(Whitaker, 2002).

Strana Všelidového kongresu Strana byla před sjednocením Jemenu v roce 1990 jediná povolená politická strana v severní části Jemenu. Po posledních parlamentních volbách v roce 2003 zůstala jedinou vládní politickou stranou. V současné době má strana Všelidového kongresu 112 křesel v parlamentu. Dvě hlavní opoziční strany představují Islaah, který má 50 zástupců v parlamentu a Jemenská socialistická strana, které patří 37 křesel (Oman Daily Observer, 2013). Islaah, druhá nejvýznamnější strana v zemi, akcentuje především islámské hodnoty. Islaah představuje alianci radikálních islamistů a konzervativců. Tato strana byla do roku 1997 koaličním part-

nerem vládnoucího Všelidového kongresu. Islaah je paralyzován hlubokými vnitřními rozpory. Jeho křídlo Salafí bylo např. velmi skeptické při navazování vzájemných vztahů s vládou Alího Abdalláha Sáliha nebo v otázce začlenění žen do politiky. Další opoziční politickou stranou je Jemenská socialistická strana, která vládla před sjednocením státu v Jižním Jemenu. Za vlády Alího Abdalláha Sáliha často vyzývala k nutným reformám v podobě zavedení demokratických principů nebo omezení korupce (Al Jazeera, 2011). Jedním z motivů protestů v Jemenu bylo podle mého názoru to, že bývalý prezident Sálih se vládnoucí strany Všelidového kongresu často zastával a mnohdy nedával prostor k vyjádření názorů opozice (Islaahu nebo Jemenské socialistické straně). Proto si myslím, že v rámci zajištění stability země by měla být prioritní právě objektivní neutralita, kterou by se měl současný prezident Al-Hadi řídit. Jemen je však i za současné vlády ve složité vnitropolitické situaci a domnívám se, že mu současné společenské podmínky nenapomáhají k transformaci země a k zavedení a etablování demokratických institucí. Myslím, že do té doby, než jemenská vláda nenajde společný konsenzus s opozičními stranami a povstaleckými skupinami, nemůže dojít k ustanovení demokratických institucí a zavedení skutečně demokratického režimu.

6. Jemenská krize

V historickém přehledu jsem již nastínila, jaké elementy nejvíce ohrožují ekonomiku, integritu a identitu Jemenu. Jedná se především o tři typy aktérů. Vedle povstaleckých skupin, jež jsou tvořeny severskými příslušníky kmene Houthi a jihojemenskými separatisty, jsou to rovněž muslimští extremisté hlásící se k Al-Káidě. Na etablování zločinnosti ve státě má nepochybně vliv i kritická ekonomická situace. Kombinace těchto faktorů hrozí přerůst v celkový rozpad státnosti, což by mohlo mít enormní dopad na stabilitu Afrického rohu (zejména v rámci obchodování mezi Jemenem a Somálskem) a Arabského poloostrova. Došlo by rovněž k přímému ohrožení jednoho z významných uzlů námořní přepravy. Definitivní pád Jemenu, který je spojený s možností působení extrémistických elementů, by mohl v těchto

regionech výrazným způsobem ovlivnit situaci, jelikož zde existují v tomto ohledu transnacionální vazby (Mádl, 2012b).

Jemenská republika má od počátku svého vzniku problémy s vnitrostátními konflikty. Podle sociologické studie z roku 2008 se v jemenských provinciích Sabwah, Maarib a Al-Jawf¹⁰ uskutečnilo v období let 1958 – 2000 38 % konfliktů a od roku 2000 – 2005 22 %. Tyto konflikty zahrnují pouze válku mezi kmeny, nejedná se o zapojení vnějších aktérů. V roce 2005 dosáhl celkový počet kmenových konfliktů čísla 185. Studie dále uvedla, že jen 6 % z nich bylo do roku 2005 vyřešeno a jejich počet stále roste. Kmenové boje mají velký dopad na rozvoj těchto tří provincií, jelikož často brání studentům při jejich dojíždění do škol a univerzit. Potíž je rovněž v poskytování zdravotní péče (Al-Zaidi, 2008).

Současná jemenská krize představuje podle Jana Kužvarta asymetrický konflikt, který zahrnuje teroristické aktivity, národnostní separatismus a partyzánský boj. Kužvart tvrdí, že tato krize má tři geografické úrovně:

- 1) Lokální, která zahrnuje jen některé oblasti Jemenské republiky a pohraničí Saúdské Arábie, ve kterém jsou aktivní separatisté, povstalci a teroristé sítě Al-Káida.
- 2) Regionální, jež zahrnuje jižní část Arabského poloostrova – ohrožené země představují Omán a Saúdská Arábie.
- 3) Mezinárodní, týkající se především USA a Íránu, v rámci jejich snahy o navýšení svého vlivu v Jemenu.

(Kužvart, 2010: 4).

Vzhledem k proliferaci jemenské krize i do sousedních oblastí se domnívám, že se jedná o alarmující situaci, kterou je v rámci možného rozšíření i do dalších států nutné okamžitě řešit. Podle mého názoru by se mělo OSN ve spolupráci s nevládními organizacemi více podílet na projektech, které by usnadňovaly transformaci země. Všechny tyto úrovně konfliktů mají negativní dopad na obyvatele

¹⁰ Tyto tři sousedící provincie vykazují největší počet konfliktů na jemenské půdě (Al-Zaidi, 2008).

Jemenu, ze kterých se díky bojům stávají vnitřně vysídlené osoby. Podle UNHCR byl např. v roce 2010 počet vnitřně vysídlených osob provincie Sa'ada 250 000. Z bezpečnostních důvodů se obyvatelé často obávají návratu do svého regionu jednak proto, že si nejsou jisti, zda bude mír trvat a dále kvůli nevybuchlým minám. Pro tyto osoby zřídila OSN několik provizorních táborů, které jsou však často přeplněné. Během této mise vyzvali zástupci OSN a nevládní organizace místní orgány k většímu zapojení při obnově státu. UNHCR požaduje okamžité odminování (UNHCR, 2010).

6.1 Aktéři jemenské krize

Do současného konfliktu je zapojena řada státních i nestátních aktérů. Jak jsem již zmínila, mezi nestátní aktéry ohrožující bezpečnostní a politickou stabilitu je možné řadit skupinu Houthi, teroristickou organizaci Al-Káida a jihojemenské separatisty. Státní aktéry na mezinárodním poli představují: Saúdská Arábie, Írán, USA a Západ. Typy zúčastněných lze charakterizovat takto:

- 1) Houthi – Šiitští muslimové žijící na severu země, kteří požadují větší autonomii a větší příliv financí do provincie Sa'ada, jež obývají. Protestují proti centrální vládě, kterou podporují sunnitě ze Saúdské Arábie.
- 2) Al Káida – Hlavním cílem teroristické organizace je zničení jemenského režimu, který podle jejího názoru kolaboruje s USA. Teroristé Al-Káidy využívají při svých aktivitách vnitřní slabosti Jemenu ke svému prospěchu. Jemenská Al-Káida kritizuje současnou vládu Saúdské Arábie a stojí v opozici proti povstalcům kmene Houthi, jednak kvůli jejich náboženskému vyznání a dále kvůli íránské pomoci. Podporu Al-Káidy mají naopak separatisté na jihu země. Jemenská větev Al-Káidy byla v posledních letech posílena, protože se sloučila se svojí saúdsko-arabskou odnoží.
- 3) Jihojemenští separatisté – Tito povstalci se odvolávají na 70. a 80. léta 20. století, kdy na jihu existovala samostatná Jemenská lidově – demokratická

republika. Separatismus se u těchto povstalců více projevil po roce 2007, kdy prezident Sálíh odmítl zvýšit důchod bývalým příslušníkům jemenské armády. Povstalci obviňují jemenskou vládu z distribuce výnosů z ropy a z jejich útlaku. Domnívají se, že si vláda na severu přivlastňuje většinu výnosů z ropy, která se těží na jihu Jemenu, a proto požadují osamostatnění jižního Jemenu. V poslední době na svůj názor stále více upozorňují v násilných demonstracích. Roste počet incidentů, které je mnohdy obtížné odlišit od aktivit Al-Káidy.

- 4) Saúdská Arábie – Tato země požaduje především zajištění vnitřní stability, ochranu svého území a hranic a zamezení iránského vlivu v Jemenské republice. Saúdská Arábie se obává, že růst šíitských Houthi by mohl u saúdských hranic vyvolat výrazné nepokoje (Houthi jsou na území Saúdské Arábie již řadu let diskriminováni). Vojenské síly Saúdské Arábie ztratily dosud při bojích s Houthi 133 mužů. Saúdská Arábie je na straně Jemenu a jeho státní integrity mj. proto, že na něj pohlíží jako na nástroj kontroly šíitských povstalců a teroristů, kteří by se mohli přesunout do Saúdské Arábie. Rostoucí vliv Íránu v Jemenu by v budoucnu mohl tuto snahu Saúdské Arábie ohrozit.
- 5) Írán – Írán vyjadřuje diplomatickou, politickou, mediální a finanční podporu šíitským povstalcům Houthi na severu země. Charakter této podpory však není plně znám. Podle jemenské vlády a Saúdské Arábie poskytuje Írán těmto povstalcům zbraně. Jisté je, že angažovanost v jemenské krizi znamená pro Írán prostředek k uchycení se ve strategicky významné oblasti.
- 6) USA – Hlavním cílem Spojených států amerických je podpora jemenské vlády při jejím boji s Al-Káidou. Důvodem je rovněž strategická poloha Jemenu v rámci námořních obchodních tras a těžby ropy a zajištění stability sousedních zemí (Kužvart, 2010: 4-7).

V současné době usiluje jemenská větev Al-Káidy o intenzivnější propojení námořních cest s Blízkým východem, čímž by získala snazší přístup ke své pobočce na jihu Saúdské Arábie, a v rámci kterého by mohla lépe uskutečňovat své útoky (např. na Rijád, Katar a Spojené arabské emiráty). Vliv Al-Káidy je stále velmi silný

v provinciích Sabwah, Maarib a Al-Jawf. Arabské moře využívají i povstalecké skupiny, které přes něj pašují zbraně a narkotika (Kagan, 2011).

Podle mého názoru má nejvíce negativní dopad na dění v Jemenu právě teroristická síť Al-Káida. Z výše uvedených poznatků vyplývá, že v případě jemenských povstaleckých skupin se jedná o nesourodé a roztržité skupiny. Při vyjednávání s představiteli Jemenu je pak pro ně velice obtížné zaujmout jednotné stanovisko a dochází k vnitřním rozporům skupin. Jemenská vláda pak provádí represivní opatření v podobě použití násilí, na což povstalci reagují ozbrojeným odporem.

6.2 Role jemenského státu – protiteroristické operace

Jemenská vláda vyvíjí k potlačování teroristických aktivit mnoho úsilí, které je však mnohdy spojováno s překračováním principů lidských práv. Proto se teď zaměřím na nedávné aktivity jemenské odnože Al-Káidy a dalších extremistických organizací a zhodnotím, zda a jakým způsobem používá jemenská vláda při potlačování těchto akcí nezákonné metody.

Kritická nestabilita země byla nepochybně jednou z příčin etablování jemenské odnože Al-Káidy. O této organizaci bývá často hovořeno jako o nejnebezpečnější větvi mezinárodní teroristické sítě. Podle informací z roku 2010 měla jemenská větev Al-Káidy v jižní části země 200 členů (Engdahl, 2010). Al-Káida se v Jemenu snaží využít nepřehledné situace a autonomie jemenských kmenových struktur tím, že navazuje oficiální spojení přijetím jejich ochrany (týká se to zejména provincií Sabwah a Maarib). To však budí obavy nejen v jemenském regionu, ale i na Západě, jelikož zdejší stav nebezpečně připomíná situaci na pomezí Afganistánu a Pákistánu (Mádl, 2012b). Bývalá vláda prezidenta Sáliha zabraňovala aktivitám Al-Káidy prostřednictvím masivních operací a represivních opatření, které však podle Amnesty International ČR¹¹ obcházely principy mezinárodního práva. Tato organizace upo-

¹¹ Amnesty International ČR je součástí mezinárodního hnutí Amnesty International, které usiluje o dodržování lidských práv po celém světě a o systémové změny na státní úrovni, ale i úrovni mezinárodního společenství (Amnesty International ČR, 2013).

zornovala, že centrální vláda ve snaze zajistit bezpečnost v Jemenu porušovala lidská práva, jelikož docházelo k nezákonnému zabíjení osob, které byly podezřelé z podpory Al-Káidy, povstalců kmene Houthi nebo jihojemenských separatistů. Podezřelí lidé byli pak často zatčeni, mučeni a souzeni v nezákonných procesech. Sálíhovo bezpečnostní služby se měly dopouštět podezřelých únosů, ve kterých byla mj. zatčena i řada novinářů a oponentů vlády. Novináři byli údajně uvězněni za to, že informovali o citlivých údajích souvisejícími se šíitskými rebely a jihojemenskými separatisty.

Amnesty International ČR dále uvádí, že např. v roce 2009 zahájily jemenské úřady proti šíitským rebelům v provincii Sa'ada masivní akci, která trvala několik měsíců. V rámci operace došlo k vzdušným útokům, ve kterých bylo pravděpodobně zabito až několik tisíc civilistů. Akci podpořily i vojenské síly Saúdské Arábie. Od roku 2009 bylo údajně zabito nejméně 113 lidí při akcích proti teroristické organizaci Al-Káida a skupinám, které jemenská vláda považuje za teroristické. V některých případech jemenské bezpečnostní služby neusilovaly jen o zadržení podezřelých, ale o jejich okamžité zabití. 17. prosince 2009 bylo při útoku v jemenské provincii Abyan zabito 41 lidí, 21 z nich tvořily děti. K těmto rozsáhlým vojenským akcím používá jemenská vláda pomoc USA a EU. Z České republiky byl v roce 2009 vyvezen vojenský materiál v hodnotě deseti milionů eur. Amnesty International upozorňuje, že povinností jemenské vlády je sice chránit veřejnost před útoky ozbrojených povstalců, avšak nesmí přitom překračovat principy mezinárodního práva (Amnesty International ČR, 2010).

Zastavení násilí proti vlastním občanům požadovala v září roku 2011 rovněž Vysoká komisařka OSN pro lidská práva Navi Pillay, která ve svém projevu uvedla, aby došlo k zastavení bojů, ukončení střílení do civilistů a k okamžitému propuštění zadržených vězňů. V této souvislosti požádala Pillay mezinárodní společenství OSN, aby provedlo „nezávislé a nestranné vyšetřování“. Mise OSN, která probíhala od 18. června do 6. července, potvrdila, že po celém jemenském území dochází k širokému porušování lidských práv (Press TV, 2011). Za vlády prezidenta Sálíha bylo uplatňování hrubého násilí při protivládních protestech běžnou praktikou. V roce 2011 došlo k napadení několika Jemenců bezpečnostními složkami za použití elektrických

obušků, které způsobují značnou bolest. Tvrdoostí tohoto zásahu bylo mnoho lidí a organizací šokováno (Amnesty International ČR, 2011).

Vztah teroristické organizace k jemenské vládě do jisté míry uklidnil nástup nového prezidenta Al-Hadího, který už ve své funkci nečelí kontinuálním útokům Al-Káidy jako bývalý prezident Sálíh. Pocit obrovské nejistoty však jemenské obyvatele stále provází. V posledních měsících vyzvaly povstalecké skupiny Al-Hadího, aby mezi jemenskou vládou a Al-Káidou zprostředkoval příměří. V březnu letošního roku to Al-Hadí odmítl. Prezident ve svém projevu upozornil, že je nejprve nutné, aby Al-Káida složila zbraně a zcela se vzdala svých extremistických myšlenek. Obyvatele Jemenu tento čin znepokojil. Jemenci se domnívají, že odmítnutí příměří zvýší napětí v zemi, a že dojde ke zradikalizování teroristické organizace i povstaleckých skupin (Yemen Post, 2013). V této souvislosti je bohužel pravděpodobné, že prezidentův postoj zpomalí demokratizační reformy a postkonfliktní rekonstrukci země.

Určitou hrozbu při obnově stability země představují jihojemensští separatisté, kteří byli proti zvolení Al-Hadího do funkce prezidenta. S povstalcí vede jemenská vláda rozhovory o ukončení násilí, které však nemají konkrétní výsledek. V únoru 2013 byli při střetu separatistů a jemenských bezpečnostních složek zabiti dva jihojemensští povstalci. Na protest proti smrti svých členů zorganizoval bývalý prezident Jižního Jemenu, Alí Sálím Al-Bidh, generální stávkou v Adenu, v rámci které nefungovaly po dobu šesti hodin tamní firmy, kanceláře a veřejné služby. Al-Bidh uvedl, že je připraven bojkotovat názory jemenské vlády na dlouho očekávané konferenci, která by se měla uskutečnit 18. března 2013. Cílem jihojemenských separatistů je v příštích šesti měsících navrhnout novou ústavu a připravit se na prezidentské volby, které jsou po dvouletém přechodném období Al-Hadího naplánované na rok 2014 (Al Arabiya, 2013a).

Důvěru jemenské vlády do jisté míry narušila i povstalecká skupina Houthi, která je v posledních týdnech spojována se zásilkou zbraní z Íránu. Loď, která převážela značné množství zbraní, našly a zadržely americké a jemenské vojenské jednotky

u pobřeží Íránu. Jemenská vláda se domnívá, že v rámci íránské podpory severozápadního kmene Houthi je pravděpodobné, že byly zbraně vyslané z Íránu pro tyto muslimské skupiny. Loď přepravovala např. útočné pušky typu Kalašnikov, odstřelovací pušky Dragunov nebo plastické trhaviny. Jemenskou vládu a řadu amerických odborníků tato zásilka velmi znepokojila (Chivers; Worth, 2013). Zasedání představitelů muslimských skupin a vládních stran, které by se mělo v nejbližších dnech uskutečnit, bude podle řady názorů klíčové a mělo by změnit nynější problematickou situaci. Domnívám se však, že vzhledem k nedávným událostem (smrt jemenských separatistů, generální stávky a znepokojující zásilka zbraní) a k neustálým sporům mezi jihojemenskými separatisty a vládou, nepřinese dlouho očekávané jednání kýžený výsledek.

6.3 Postoj USA k jemenské krizi

V globálním měřítku představoval Jemen vždy strategicky výhodnou oblast, která byla často prostředkem k uskutečňování mocenských zájmů, a to jak z historického, tak ze současného hlediska. Významu tohoto regionu v rámci námořních obchodních tras a těžbě ropy si byl vědom nejen Blízký východ, ale i Západ. Vzhledem k nedávným konfliktům v Libyi, Egyptě a Sýrii je pochopitelné, že Jemen nestojí v čele agendy USA. I přesto jsou však americké vojenské jednotky klíčovým účastníkem při potlačování jemenských extremistických aktivit.

6.3.1 Příčiny přítomnosti amerických vojenských jednotek v Jemenu

Občanská válka a politické spory v Jemenu byly jedním z důvodů, proč se od 90. let minulého století zhoršila ekonomická situace. Země se masivně zadlužila a docházející zdroje vody jen přispívaly k ohrožení obyvatelstva, avšak tehdejší centrální vláda situaci nestabilizovala. Začalo docházet k formování radikálních islamistických skupin, které plánovaly útoky na centrální vládu. V polovině 90. let vznikla Adensko-Abijanská armáda zahrnující radikální islamisty, jejichž cílem bylo útočit na jemenskou vládu a západní cíle. V Jemenu se rovněž začali sdružovat příznivci

organizace Al-Káida, jejíž bývalý zakladatel Usáma bin Ládín a další ideologové strany rozpoznali v tomto regionu mimořádný potenciál v rámci logistické základny pro vedení různých operací. Někteří členové Al-Káidy navázali spolupráci s nově vzniklou Adensko-Abijanskou armádou. Ostražitost USA vůči Jemenu se zvýšila poté, co vysoce postavený příslušník Al-Káidy Abd al-Nášírí dal rozkaz k útoku na americkou válečnou loď a francouzskou nákladní loď (Mádl, 2012a). Jemen se rovněž dostal do centra zájmu USA prostřednictvím teroristických útoků, které proběhly ve Spojených státech 11. září 2001. Z americké strany se zanedlouho zintenzivnil tlak na jemenskou vládu v Saná, aby proti síťím Al-Káidy podnikla rázná opatření. V této souvislosti nabídly USA Sálihovi pomoc a prezident tak musel, i přes odpor bezpečnostních sil, začít bojovat s teroristy za pomoci amerických vojenských jednotek. Úsilí Američanů vyústilo v zabití některých strůjců útoku na západní plavidla a v narušení vnitřních struktur Adensko-Abijanské armády. V roce 2006 došlo za podivných okolností k útěku dvou desítek vězněných extremistů, z nichž část tvořili členové Al-Káidy, kteří byli spojováni s mnoha teroristickými útoky v Jemenu (Mádl, 2012b). Dne 20. ledna 2009 vydal vůdce Al-Káidy na Arabském poloostrově Násir Al-Wahajší prostřednictvím internetového videa prohlášení, ve kterém s dalšími saúdskými radikály oznámil vznik teroristické organizace Al-Káida na Arabském poloostrově (AQAP). V projevu Wahajší rovněž vyjádřil sympatie jihojemenským separatistům a upozornil, že nesmí být dále utlačováni. Extrémisté ve videu mj. sdělili, že je nutné osvobodit izraelská svatá místa muslimů a pásmo Gazy, což by podle Williama Engdahla zapříčinilo vznik třetí světové války (Engdahl, 2010).

6.3.2 Jemenská větev Al-Káidy a USA

Prioritním cílem AQAP bylo vždy nastolení muslimských států a šíření islámu po celém Arabském poloostrově a do dalších zemí. Tyto snahy však teroristické organizaci do jisté míry ztěžuje existence Američanů v Jemenu. I přes to, že jsou zde americké vojenské jednotky přítomny již několik let, stále jsou centrem pozornosti místních radikálů Al-Káidy. Teroristická síť Al-Káidy, pro kterou jsou USA úhlavním

nepřítelem, projevuje jasný nesouhlas s vměšováním západní mocnosti do jejich sféry vlivu, což vyjadřuje prostřednictvím násilných útoků, jako např. na americkou ambasádu v hlavním městě Saná.

V září minulého roku se stal např. důvodem k erupci hněvu islamistů film o muslimech, který Spojené státy zveřejnily na internetovém serveru YouTube. Video rozpoutalo vlnu demonstrací po celém muslimském světě. Povstalce velmi rozhořčil především způsob vyličení postavy proroka Mohameda, a proto vtrhli na americké velvyslanectví, začali pálit auta a házet kameny do oken. K jejich rozehnání musela ostraha použít slzný plyn a vodní děla. Demonstranty konfliktu, který si vyžádal nejméně jednoho mrtvého a patnáct zraněných, představovali především povstalci kmene Houthi, Zaydi' Shia a skupiny Salafi. Po tomto nabídl jemenský prezident Al-Hadi prezidentu USA Baracku Obamovi osobní omluvu a nařídil rychlé prošetření případu. Na Západě tato erupce islámských radikálů posílila tvrzení, že nejnebezpečnější teroristické větve žijí v Jemenu (Ghobari, 2012). V posledních měsících stoupají útoky i na jemenské úředníky. V říjnu roku 2012 zastřelili extremisté neozbrojeného Jemence kvůli tomu, že pracoval pro americké velvyslanectví. Ze smrti šéfa bezpečnostní služby je viněna Al-Káida (Al Jazeera, 2012).

Další teroristická akce měla proběhnout na Štědrý den roku 2009. Toho dne zatkli američtí úředníci na palubě letadla společnosti Northwest Airlines, které letělo z Amsterdamu do Detroitu, teroristického útočníka, který do letadla pronesl výbušninu a před přistáním se jí pokusil odpálit. Útočnickovi však selhala rozbuška. Tento neúspěšný útok provedl mladý nigerijský radikál, který měl být k teroristickým akcím vyškolen v Jemenu. Díky této události se celosvětová pozornost okamžitě obrátila na USA a Jemen a začaly probíhat spekulace o tom, zda Američané neprovedou odvetný úder. USA v této souvislosti sdělily, že vytvořily protiteroristickou kampaň s názvem „válka proti teroru“ a zdvojnásobí částku, kterou Jemenu přispívají na boj s terorismem (Engdahl, 2012). Podle informací CNN nabídl po tomto incidentu americký generál David Petraeus intenzivnější výcvik jemenské armády při potlačování aktivit Al-Káidy. Petraeus přislíbil zapojení více odborníků na vojenské vybavení a terorismus v Jemenu. Americký generál se však odmítl vyjádřit k tomu, zda

provedly nedávné letecké nálety na základny Al-Káidy americké jednotky (Starr, 2009). Ačkoliv byla tato akce neúspěšná, jemenská odnož Al-Káidy prokázala, že je schopna teroristického útoku i daleko za hranicemi Jemenské republiky.

Fakt, že jsou pro teroristickou organizaci Al-Káida USA hlavním nepřítelem dokazuje např. i výzva Al-Káidy z minulého roku, která se týkala vysoké finanční odměny za smrt amerického velvyslance či jakéhokoliv amerického vojáka. Podle zprávy britského deníku *The Telegraph* z konce roku 2012 nabízela Al-Káida za smrt amerického ambasadora Geralda Feiersteina tři kilogramy zlata (99 000 liber). Organizace dále uvedla, že každému, kdo zabije příslušníka americké armády, vyplatí 14 000 liber. Nabídka se podle britské zprávy vztahuje na dobu šesti měsíců (*The Telegraph*, 2012).

Reakce Washingtonu, který při útocích úzce spolupracuje s americkou organizací CIA, představují především útoky bezpilotních letounů na teroristické základny. Deník *The New York Times* uvádí, že podle CIA představuje jemenská odnož Al-Káidy největší celosvětovou hrozbu. Bývalý americký ambasador Jemenu, Edmund J. Hull, v této souvislosti uvedl, že útoky bezpilotních letounů jsou nezbytným nástrojem při řešení jemenské situace. Dále dodal, že USA jsou s Al-Káidou ve válce a CIA by mohla rozsah amerických dronů ještě rozšířit. Tyto útoky jsou však celosvětově odsuzovány, jelikož vedou k obrovským ztrátám na životech civilních obyvatel (Mazzetti, 2011).

7. Perspektivy Jemenu

I po kolapsu centrální vlády Sáliha jsou v Jemenské republice patrné kmenové konflikty. V následující kapitole proto uvedu, jaké aspekty mají podle mého názoru pozitivní dopad na současnou jemenskou situaci, a které ji naopak ohrožují. Pozitivně hodnotím:

- Vysokou míru angažovanosti Američanů při stabilizaci současné jemenské krize, kterou uskutečňují jednak prostřednictvím výrazné finanční pomoci a dále zapojením amerických vojenských jednotek, které se podílí na výcviku jemenské armády. Domnívám se, že tyto aktivity zabraňují Al-Káidě ve vytváření hlavní arabské teroristické základny v Jemenské republice.
- Odchod prezidenta Sáliha a nástup Al-Hadího.
- Zvýšení ekonomického růstu.
- Etablování demokratických prvků.
 - Většina odborníků se shoduje na tom, že volby jsou základním ukazatelem toho, jaká je vyspělost země. V Jemenu probíhají pravidelné, poměrně spravedlivé a svobodné volby. Pozitivním faktorem je i skutečnost, že opoziční strany získávají zastoupení v parlamentu. Dalším kladným ukazatelem je existence nezávislých médií v zemi a státní kontrola bezpečnostních složek a jemenské armády.
- Zahraniční rozvojová pomoc (Saúdská Arábie, USA, Spojené arabské emiráty).
- Humanitární pomoc (OSN, EU).

Z mého pohledu mají tyto faktory zásadní vliv na postkonfliktní rekonstrukci a komplexní transformaci Jemenské republiky. Existuje však řada hrozeb, které obnovu země značně komplikují. Tyto negativní aspekty podle mého názoru představují:

- Teroristická síť muslimských extrémistů Al-Káida
 - Zde si dovolím zdůraznit, že působnost a aktivity Al-Káidy v Jemenu byly vyhodnoceny jako jedny z nejnebezpečnějších na světě.
- Existence opozičních skupin, které požadují znovu osamostatnění
 - Vznik jednotného stanoviska při vyjednávání s jemenskou vládou komplikují jednak šíitští povstalci Houthi a v poslední době rovněž jihojemenní

ští separatisté, kteří svou touhu o odtržení Jižního Jemenu vyjadřují v násilných protestech.

- Pojetí islámského práva šaría
 - Pojetí práva šaría se v Jemenu při řešení určitých otázek značně liší a je souhrnem mnoha rozdílných pohledů, což je dáno zejména tím, že je zde polovina obyvatel sunnitského a druhá polovina šiitského vyznání. Jemenská ústava, jež je založená na šariátu, brání občanům v náboženské svobodě a je proti chartě OSN o základních lidských právech.
- Způsob intervence USA
 - Spojené státy se od doby intervence do Iráku zaměřují místo na výrazné vojenské akce především na akce méně viditelné, jako např. hospodářské sankce nebo operace bezpilotních letounů, které jsou často příčinou smrti nevinných Jemenců. Podle mého názoru nejsou v rámci neustálých násilných aktivit Al-Káidy tyto akce dostatečně efektivní a navíc jimi USA porušují základní principy mezinárodního práva.
- Absence rovného zastoupení politických stran
 - Vládnoucí strana Všelidového kongresu kontroluje většinu jemenského parlamentu a prezidentský úřad a mnohdy nedává výrazný prostor k vyjádření opozice.
- Populační boom
 - Vezmeme-li v úvahu, že je v Jemenu jedna z nejvyšších porodností na světě, je v rámci komplikované hospodářské situace tento populační růst velice zneklidňujícím faktem.
- Ekonomické potíže zahrnující:
 - chudobu, nedostatek jídla a vody, vysokou míru podvýživy malých dětí, nízký stupeň lidského rozvoje a docházející zásoby ropy.

8. Závěr

Problematika jemenské krize i otázky dalšího vývoje této země jsou – nejen z důvodu mnoha aktérů a jejich rozdílných zájmů – rozsáhlé a složité. Vzhledem k vyhodnocení časopisu *Foreign Policy*, který Jemen označil za osmý nejproblematičtější stát světa, si myslím, že by měla být této zemi věnována celosvětová pozornost. Kapitola 2.3, ve které jsem popsala index rozpadlých států, zahrnuje dvanáct různých kritérií, jež zkoumají míru stability v zemi, a které by měly vlády a nevládní organizace využít jako politický nástroj ke zlepšení nastalé situace. Pro řadu organizací představují tato kritéria hlavní body, kterými se při obnově země řídit, a proto nyní jednotlivé charakteristiky zhodnotím.

Prvním bodem žebříčku je „Zvyšování demografického tlaku“, zahrnující populační růst, nedostatečný příjem potravin a onemocnění. V rámci současné jemenské situace jsou tyto faktory velice znepokojující – jemenská populace každý rok vzroste o 3, 4 %, zdejší porodnost je v současné době jedna z nejvyšších na světě a více než polovina dětí, které jsou mladší pěti let, trpí podvýživou. Všechny tyto aspekty negativně ovlivňují zdraví Jemenců. Druhý bod představuje „Pohyb uprchlíků a vnitřně vysídlených osob“. Díky konfliktům v zemi se z obyvatel Jemenu stávají vnitřně vysídlené osoby, které se často obávají návratu zpět do regionu. O tyto uprchlíky se, jak jsem již popsala v kapitole 6, stará převážně OSN spolu s UNHCR. Tyto organizace jim pomáhají zejména v rámci zajištění provizorních táborů a bezpečného návratu zpět do svých domovů.

Třetí kritérium, které představuje „Hledání důvodů skupinového rozhořčení“, je podle mého názoru jedním z nejzávažnějších faktorů, které mají podíl na nestabilitě v zemi. Domnívám se, že nízká míra ochoty ke společnému konsenzu a nesourodost místních kmenů je z velké části dána značným množstvím vnitrostátních rozdílů (náboženských, kmenových) a dále vlivem vnějších aktérů, což by mohlo být po válce v Iráku a v Afganistánu důvodem k dalšímu rozsáhlému mezinárodnímu konfliktu. Právě roztržštěnost jemenských povstaleckých skupin, jež často nemají

jednoho vůdce, snižuje pravděpodobnost úspěšného jednání mezi centrální vládou a opozicí. Dalším bodem je „Hromadný lidský odliv“, který se v současné době týká převážně uprchlíků, směřujících do Saudské Arábie. „Nerovnoměrný ekonomický rozvoj“ souvisí s politickým vývojem v Jemenu. I přes snahy prezidenta Al-Hadiho, USA a OSN není zdejší ekonomická situace stále stabilní. Za poslední dva roky sice došlo k částečné ekonomické transformaci, což je dáno především odchodem prezidenta Sáliha, ale jelikož zde stále přetrvávají některé mechanismy a struktura minulého režimu, není hospodářská přeměna a s ní související budování demokratického systému efektivní. Jemen do jisté míry vyvíjí snahy při naplňování demokratických ideálů, ale podle mého názoru zde nedochází k implementaci psaných zákonů do občanského života, což je dáno především tím, že současná vláda nemá s budováním demokratického zřízení žádné zkušenosti.

Další kritérium představuje „Chudoba a hospodářský pokles“. Jemen je jednou z nejchudších zemí světa, ve které jsou vedle chudoby závažnými sociálními problémy zejména nezaměstnanost a ngramotnost. Jelikož zemi sužuje značný nedostatek vody a potravin, je hospodářský růst a sociální rozvoj velice obtížným a pomalým procesem. „Legitimitu státu“ ovlivňuje již od dob vzniku Jemenské republiky velká korupce, se kterou byl spojován především bývalý prezident Sálih. Podle získaných informací měla jeho vláda vysoký korupční potenciál. K porušování „Veřejných služeb“ dochází zejména v rámci slabé ekonomické situace, kterou ještě zhoršuje přítomnost Al-Káidy. Domnívám se, že podmínky pro etablování Al-Káidy v Jemenu jsou ideální – slabé centrální úřady a vysoká autonomie místních kmenů. Al-Káida se snaží využívat nestability Jemenu a vytváří tak z této země průsečík teroristických aktivit. Pro AQAP je rovněž výhodou přístup k Arabskému moři, prostřednictvím kterého uskutečňuje dodávky zbraní. Myslím, že jemenská vláda by měla především zamezit přístupu AQAP k Arabskému moři, soustředit se na získání kontroly nad Adenským zálivem a jižní částí země a následně zvýšit kontroly na hranicích. Tím by došlo k přesunutí AQAP do vnitrozemí, odkud by mohla jemenská vláda její aktivity více kontrolovat.

Dalším bodem jsou „Lidská práva a právní předpisy“. Toto kritérium považuji za velice významné, jelikož se týká několika aktérů: centrální vlády, která při proti-

vládních demonstracích neváhá použít hrubé násilí, jemenské větve Al-Káidy a americké armády. Vojenské jednotky USA sice pomáhají při potlačování aktivit teroristické organizace, avšak jejich operace bezpilotních letounů mají často na svědomí řadu nevinných životů Jemenců. S tím souvisí i další bod: „Bezpečnostní aparát“, v rámci kterého může centrální vláda zneužívat své pravomoce ve svůj prospěch. Jedenáctým kritériem jsou „Frakční boje“. Toto kritérium má ze všech dvanácti bodů nejkritičtější výsledek. Patří sem především dvě hlavní opoziční skupiny – šíitští povstalci Houthi a jihojemenští separatisté. V této souvislosti si myslím, že jemenská vláda by měla spolupracovat s opozičními skupinami a společně bojovat proti mezinárodní teroristické síti Al-Káida. „Intervence externích aktérů“ představuje především pomoc USA a mezinárodních organizací. Domnívám se, že v této souvislosti je nezbytná zejména intenzivní spolupráce mezinárodního společenství OSN s nevládními organizacemi.

Po prostudování a analýze všech získaných informací docházím k závěru, že v případě Jemenu je možné hovořit o rozpadlém státě. V souvislosti s komplexními ekonomickými a vnitropolitickými problémy byla Jemenská republika již od svého vzniku rozpadajícím se státem. Současná jemenská situace se však díky přítomnosti teroristické organizace Al-Káida, kterou považuji za jednu z největších hrozeb, stále zhoršuje. Vedle jemenské větve Al-Káidy, jež profituje z jemenské krize, představuje velký problém také rozdílné pojetí náboženství (islámu) v organizaci státu. Oba tyto faktory se mohou z původně místních konfliktů přenést na okolní státy a mít tak výrazně širší rozsah.

9. Seznam použité literatury

Al-Zaidi, Hasan (2008). *Tribal Violence Threatens Development and Peace in Al-Jawf, Mareb and Shabwa*. Yemen Post (28. 1. 2008).

Brehony, Noel (2011). *Yemen Divided: The Story of a Failed State in South Arabia* (New York: I. B. Tauris & Co Ltd.).

Bukovac, Matthew (2011). *Failed States: Unstable Countries in the 21st Century* (New York: The Rosen Publishing Group).

David, Ivan (2012). *Stát a odpovědnost k občanům mizejí*. Britské listy (4. 12. 2012).

Dresch, Paul (2000). *A History of Modern Yemen* (Cambridge: University Press).

Drulák, Petr a kol. (2008). *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* (Praha: Portál).

Enders, Klaus; Choueiri, Nada; Sobolev, Yuri; Walliser, Jan; Williams, Sherwyn (2002). *Yemen in the 1990s: From Unification to Economic Reform* (Washington, D. C.: International Monetary Fund).

Halliday, Fred (1990). *Revolution and Foreign Policy: The Case of South Yemen, 1967-1987* (Cambridge: University Press).

Kadhim, Abbas (2013). *Governance in the Middle East and North Africa* (Oxon: Routledge).

Kužvart, Jan (2010). *Současná politicko-bezpečnostní krize v Jemenu*. Asociace pro mezinárodní otázky, s. 4-7.

Linder, Tomáš; Strnad, Michal (2006). *Světová banka a vývoj jejích strategií v boji proti chudobě*. Mezinárodní vztahy 2, s. 120-122.

Michels, Robert (2006). *Political Parties: a sociological study of the oligarchial tendencies of modern democracy* (New Jersey: Transaction Publishers).

Novák, Miroslav (1997). *Systémy politických stran* (Praha: Sociologické nakladatelství).

Potměšil, Jan (2008). *Islámské právo šari'a*. *Britské listy* (4. 1. 2008).

Waisová, Šárka (2003). *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti* (Dobrá voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk).

Waisová, Šárka a kol. (2007). *Slabé státy. Selhání, rozpad a obnova státnosti* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Yin, Robert K. (2009). *Case study research. Design and Methods. 4th edition* (London: Sage Publications).

Periodický tisk:

Al Arabiya News (2013a). Aden strikes in protest at Yemen national dialogue (<http://english.alarabiya.net/en/News/2013/03/16/Aden-strikes-in-protest-at-Yemen-national-dialogue-.html>, 16. 3. 2013).

Al Arabiya News (2013b). Yemen economy starts to recover from political crisis (<http://english.alarabiya.net/articles/2013/02/14/266237.html>, 17. 2. 2013).

Al-Zaidi, Hasan (2008). Tribal Violence Threatens Development and Peace in Al-Jawf, Mareb and Shabwa. *Yemen Post*. 28. 1. 2008
(<http://www.yemenpost.net/14/Reports/1.htm>, 9. 3. 2013)

Ghitis, Frida (2009). Yemen is a Failed State in the Making. *World Politics Review*. 11. 5. 2009.

Ghobari, Mohammed (2012). Hundreds of Yemeni demonstrators stormed the U.S. embassy compound in Sanaa on Thursday in protest at a film they consider

blasphemous to Islam, and clashes with security forces killed at least one person and injured 15 others. *Reuters*. 13. 9. 2012

(<http://www.reuters.com/article/2012/09/13/us-yemen-usa-embassy-idUSBRE88C0AM20120913>, 16. 3. 2013).

Chivers, J. C.; Worth, R. F. (2013). Seized Chinese Weapons Raise Concerns on Iran. *The New York Times*. 2. 3. 2013

(<http://www.nytimes.com/2013/03/03/world/middleeast/seized-arms-off-yemen-raise-alarm-over-iran.html?pagewanted=all>, 16. 3. 2013).

Mádl, Michal (2012a). Jemen – dokonalá bouře, část první. *Oficiální portál Informačního centra o NATO*. 23. 4. 2012 (http://www.natoaktual.cz/jemen-dokonala-boure-cast-prvni-d3u-na_analyzy.aspx?c=A120423_105211_na_analyzy_m02, 10. 3. 2013).

Mádl, Michal (2012b). Jemen – dokonalá bouře, část druhá. *Oficiální portál Informačního centra o NATO*. 7. 5. 2012 (http://www.natoaktual.cz/jemen-dokonala-boure-cast-druha-dmh-na_analyzy.aspx?c=A120507_105732_na_analyzy_m02, 10. 3. 2013).

Mazzetti, Mark (2011). U. S. Is Intensifying a Secret Campaign of Yemen Airstrikes. *The New York Times*

(http://www.nytimes.com/2011/06/09/world/middleeast/09intel.html?_r=1&hp, 25. 3. 2013).

Oman Daily Observer (2013). Yemen's key reconciliation forum faces stiff challenges (<http://main.omanobserver.om/node/157102>, 17. 3. 2013).

Reinl, James (2010). Yemen envoy calls for entry to GCC. *The National*. 10. 1. 2010 (<http://www.thenational.ae/news/world/middle-east/yemen-envoy-calls-for-entry-to-gcc>, 8. 3. 2013).

The Telegraph (2012). Al Qaeda offers gold bounty for the life of US ambassador in Yemen

(<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/yemen/9772220/Al->

Qaeda-offers-gold-bounty-for-the-life-of-US-ambassador-in-Yemen.html, 24. 3. 2013).

Whitaker, Brian (2002). Commentary: the law of political parties. *Yemen Gateway*. 14. 6. 2013 (<http://www.al-bab.com/yemen/gov/bwpol.htm>, 9. 3. 2013).

Yemen Post (2012). Arab League Urges Urgent Aid To Alleviate Yemen Humanitarian Situation (<http://www.yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=3&SubID=5325>, 7. 3. 2013).

Yemen Post (2013). No truce with al-Qaeda says Yemen President (<http://www.yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=3&SubID=6644>, 10. 3. 2013).

Internetové zdroje:

Al Jazeera (2011). *Who's who in Yemen's Opposition?* (<http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/yemen/2011/02/2011228141453986337.html>, 8. 3. 2013).

Al Jazeera (2012). *U. S. embassy security chief killed in Yemen* (<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/10/20121011101245549761.html>, 16. 3. 2013).

Amnesty International ČR (2010). *Jemen: protiteroristické akce vlády mají na svědomí stovky mrtvých* (<http://amnesty.cz/z569/jemen-protiteroristicke-akce-vlady-maji-na-svedomi-stovky-mrtvych>, 11. 3. 2013).

Amnesty International ČR (2011). *Elektrické obušky mají demonstranty donutit k poslušnosti* (<http://amnesty.cz/z606/elektricke-obusky-maji-donutit-demonstranty-k-poslusnosti>, 11. 3. 2013).

Amnesty International ČR (2012). *AI ČR řeší s českou vládou vývoz zbraní do Jemenu* (<http://amnesty.cz/z723/ai-cr-resi-s-ceskou-vladou-vyvoz-zbrani-do-jemenu>, 12. 3. 2013).

Amnesty International ČR (2013). *Amnesty a lidská práva* (<http://amnesty.cz/lidska-prava/>, 12. 3. 2013).

Arab League Online (2012). *Presentation of the Arab League* (<http://www.arableagueonline.org/hello-world/#more-1>, 7. 3. 2013).

BBC World Service (2000). *Timeline: War in the Gulf* (http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/861164.stm, 28. 12. 2012).

BBC World Service (2009). *Sharia* (http://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/beliefs/sharia_1.shtml, 25. 11. 2012).

BBC World Service (2012). *Yemen profile* (<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14704852>, 27. 10. 2012).

Business Info (2012a). *Jemen: Ekonomická charakteristika země* (<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/jemen-ekonomicka-charakteristika-zeme-18815.html>, 8. 3. 2013a).

Business Info (2012b). *Jemen: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR* (<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/jemen-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr-18818.html>, 12. 2. 2013b).

Business Info (2012c). *Jemen: Vnitropolitická charakteristika* (<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/jemen-vnitropoliticka-charakteristika-18813.html>, 11. 2. 2013).

Central Intelligence Agency (2012). *The World Factbook. Introduction: Yemen* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ym.html>, 28. 10. 2012).

Česká rozvojová agentura. *Česká rozvojová agentura vyhlašuje výběrové dotační řízení v rámci dotačního titulu „Podpora drobných zemědělců a zemědělského vzdělávání v Jemenu“ na podporu projektů v oblasti zahraniční rozvojové spolupráce předložených nestátními neziskovými organizacemi a dalšími oprávněnými subjekty pro rok 2011*

(http://www.czda.cz/editor/filestore/File/vyhlaseni/Vyhlaseni_dotace2011_Jemen.pdf, 20. 2. 2013).

D'Angelo, Sandro; Hakkala Peka (2011). Arabský poloostrov, Irák a Írán. *Evropský parlament* (http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_6.4.6.pdf, 3. 3. 2013).

Embassy of The Republic of Yemen in the Netherlands (2010). *Pictures From Yemen* (<http://yemen-embassy.nl/ImageGallery.aspx?id=b0213f83-4b44-4201-bcb0-254fb32acebc>, 19. 4. 2013).

Engdahl, William F. (2010). The Yemen Hidden Agenda: Behind the Al-Qaeda Scenarios, A Strategic Oil Transit Chokepoint. *Global Research*. 5. 1. 2010 (<http://www.globalresearch.ca/the-yemen-hidden-agenda-behind-the-al-qaeda-scenarios-a-strategic-oil-transit-chokepoint/16786>, 16. 3. 2013).

European Commission (2013). *Humanitarian aid and civil protection* (http://ec.europa.eu/echo/aid/north_africa_mid_east/yemen_en.htm, 20. 2. 2013).

Foreign Policy (2012). *Failed States* (http://www.foreignpolicy.com/failed_states_index_2012_interactive, 31. 10. 2012).

Foreign Policy Research Institute (2012). *The Crisis in Yemen: al-Qaeda, Saleh, and Governmental Instability* (<http://www.fpri.org/footnotes/1702.201203.swift.crisis-yemen.html>, 4. 1. 2013).

Freedom House. *Yemen* (<http://www.freedomhouse.org/report/countries-crossroads/2012/yemen-0>, 8. 3. 2013).

Frist, Jonathan; Harnisch, Chris; Zimmerman, Katherine (2010). Yemen Conflict Map. *Critical Threats* (<http://www.criticalthreats.org/yemen/yemen-conflict-map>, 28. 3. 2013).

Fund for Peace (2012). *Country profile: Yemen* (<http://www.fundforpeace.org/global/states/ccppr12ye-countryprofile-yemen-08b.pdf>, 15. 1. 2012).

Fund for Peace (2013). *The Indicators* (<http://ffp.statesindex.org/indicators>, 25. 4. 2013).

Global Policy Forum (2012). *Failed States* (<http://www.globalpolicy.org/nations-a-states/failed-states.html>, 20. 1. 2012)

IDEA (2013). *About us* (<http://www.idea.int/>, 8. 3. 2013).

Informační centrum OSN v Praze. *Rozvojové cíle MDGs* (<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=205>, 5. 1. 2013).

International Monetary Fund (2012). *Yemen Gets \$93 Million Emergency Loan from IMF* (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2012/car040512a.htm>, 26. 2. 2013).

Kagan, W., Frederick (2011). *Al-Qaeda's Yemen Strategy. American Enterprise Institut of Critical Threats*. 21. 6. 2011
(<http://www.criticalthreats.org/yemen/frederick-kagan-qaeda-yemen-strategy-june-21-2011>, 8. 3. 2013).

Library of Congress - Federal Research Division (2008). *Country Profile: Yemen, August 2008* (<http://memory.loc.gov/frd/cs/profiles/Yemen.pdf>, 1. 1. 2013).

Manfreda, Primoz (2011). *Definition of the Arab Spring* (<http://middleeast.about.com/od/humanrightsdemocracy/a/Definition-Of-The-Arab-Spring.htm>, . 3. 2013).

Middle East Issues. *What is Yemen's Houthi region* (<http://middleeast.about.com/od/yemen/f/houthi-rebellion-yemen.htm>, 27. 1. 2013).

Ministerstvo vnitra České republiky. *Azyl, migrace a integrace* (<http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>, 30. 11. 2012).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Ekonomická charakteristika země* (http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/jemen/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html, 6. 2. 2013).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Očekávaný vývoj v teritoriu* (http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/jemen/ekonomika/ocakavany_vyvoj_v_teritoriu.html, 2. 1. 2013).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Vnitropolitická charakteristika* (http://www.mzv.cz/ekonomika/cz/servis_exporterum/teritorialni_informace/-mzv-publish-cz-encyklopedie_statu-blizky_vychod-jemen-politika-vnitropoliticka_charakteristika.html, 30. 1. 2013).

Norwegian peacebuilding resource centre (2012). *The perils of Yemen's cunning state* (http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/110b9b8888fdfa61f083c2a9dda05407.pdf, 27. 12. 2012).

Organisation of Islamic Cooperation (2010-2011). *About OIC* (http://www.oic-oci.org/page_detail.asp?p_id=52, 7. 3. 2013).

Press TV (2011). *UN: Yemeni régime must stop violence* (<http://www.presstv.ir/detail/198932.html>, 20. 3. 2013).

Starr, Barbara (2009). U. S. official gives details of assistance to Yemen in fight against al Qaeda. *CNN* (<http://edition.cnn.com/2009/POLITICS/12/29/yemen.al.qaeda/index.html?iref=allsearch>, 23. 3. 2013).

The Cooperation Council for the Arab States of the Gulf. *Foundations and Objectives* (<http://www.gcc-sg.org/eng/index895b.html?action=Sec-Show&ID=3>, 8. 3. 2013).

The Cooperation Council for the Arab States of the Gulf. *The Organizational Structure* (<http://www.gcc-sg.org/eng/index2beb.html?action=Sec-Show&ID=2>, 8. 3. 2013).

The UN Refugee Agency (2010). *UNHCR visits sites for forcibly displaced civilians in Yemen's Sa'ada City*. 26. 3. 2010 (<http://www.unhcr.org/4bacd42b6.html>, 20. 3. 2013).

United Nations. *United Nations Security Council* (<http://www.un.org/en/sc/>, 11. 2. 2013).

United Nations Development Programme (2012). *62 million people need humanitarian help worldwide* (<http://www.undp.org/content/undp/en/home/presscenter/pressreleases/2012/07/19/62-million-people-need-humanitarian-help-worldwide-.html>, 7. 1. 2013).

U. S. Department of State (2004). *Yemen profile* (<http://www.state.gov/outofdate/bgn/yemen/7263.htm>, 28. 12. 2012).

10. Resumé

The topic of this thesis is the current situation in the Republic of Yemen. The study consists of two parts, the first one is theoretical – methodological followed by the second which is analytic. The first part is more focused on the interpretation of the fundamental terms (dissoluted state, disintegration of the state, the index of dissoluted states) and on the history of Yemen. Significant attention is also dedicated to the reign of former president Ali Abdullah Saleh. In addition, the economic development and current economic situation of Yemen is covered.

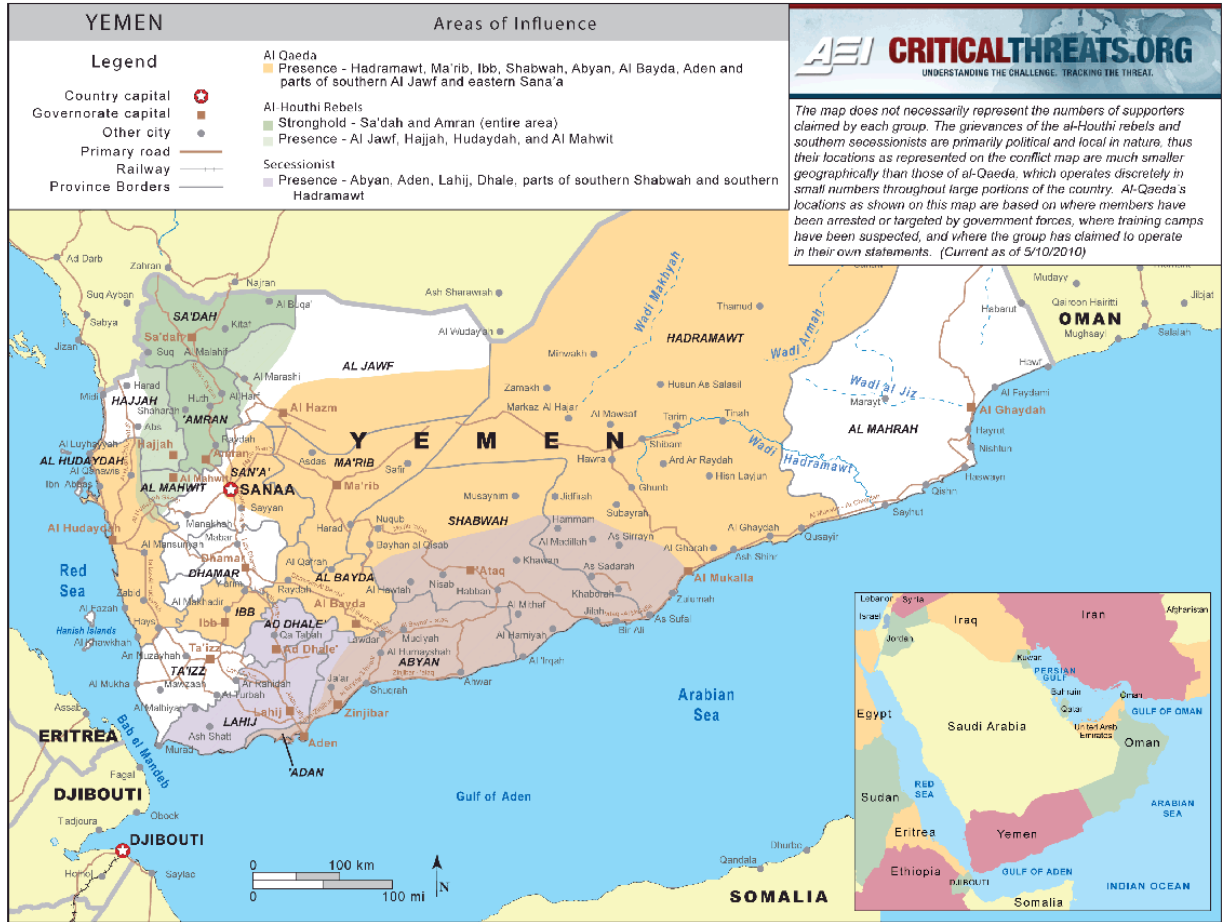
The second part of the thesis deals with Yemeni political system and local regime. The foreign developing support and the cooperation of the two major organizations, i.e. League of Arab States and Cooperation Council for the Arab States of the Gulf (CCASG) is described thoroughly. This follows by characteristics of the current Yemeni crises and analysis of the crucial individuals. An extensive focus is also dedicated to militant Islamist organization Al-Qaeda, which benefits from abusing the internal weakness and fragmentation of Yemen. Moreover, the attitude and approach of the USA to the Yemeni crisis and reasons for presence of American military troops in the country is characterized in this context. The conclusion analyses the perspective of the Republic of Yemen.

Příloha I.: Mapa provincií Jemenu:

(Embassy of The Republic of Yemen in the Netherlands, 2010).

Příloha II.: Mapa konfliktů v Jemenu:

(Frist; Harnisch; Zimmerman, 2010).

Příloha III.: Strategie jemenské větve Al-Káidy:

(Kagan, W., Frederick, 2011).